

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V DĚTSKÉM DOMOVĚ
SE ŠKOLOU

THE ROLE OF SOCIAL WORKER IN HOME FOR ABANDONED
CHILDREN WITH SCHOOL

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Richterová

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Vychovatelství

DANIELA WIESNEROVÁ, DiS.

Rok odevzdání 2020

Odevzdáním této bakalářské práce na téma **ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V DĚTSKÉM DOMOVĚ SE ŠKOLOU** potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 6.12. 2020

Moje poděkování patří především přednášejícím Univerzity Karlovy na Pedagogické fakultě. Za čas, který nám věnovali, jsem opravdu vděčná. Každý z nich nám dal více, než jim přísluší jejich pracovní náplň a povinnosti, tím se staly přednášky nejen vzdělávacím procesem, ale příjemně stráveným časem a obohacením. Největší díky patří PaedDr. Zdeně Hankové a Mgr. Magdaleně Richterové, které ve mě věřily, měly a mají se mnou nesmírnou trpělivost. Dále bych ráda poděkovala psychologce Veronice, která mi velmi pomohla v uspořádání mých myšlenek, je to skvělý člověk. Největší životní poděkování patří, a vždy patřit bude, mé dceři Nikole, která je mým velkým motorem od svého narození. Díky Nikole je můj život stále smysluplně naplněn, a to nejen pro to, že je, ale proto, jakým člověkem je.

ABSTRAKT

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila na základě praxe, osobní zkušenosti a zkušeností kolegů v oboru při svém šestiletém působení v Dětském domově se školou. Zabývám se popsáním činnosti a rizik spojených s činnostmi sociálních pracovníků k dosažení cílů v Dětských domovech se školou. K dosažení těchto cílů bylo použito kvalitativního výzkumného šetření, využila jsem metody polo strukturovaného rozhovoru. Rozhovory mi poskytlo pět sociálních pracovníků z Dětských domovů se školou v naší republice. Bylo zjištěno, že role sociálního pracovníka je velmi významná a svou náplní různorodá. Sociální pracovník je prostředníkem mezi Dětským domovem se školou a všemi institucemi navazujícími. Koordinuje příjem nezletilých dětí a administrativně zajišťuje jejich přijímání, přemísťování a propouštění, spolupracuje a zprostředkovává kontakt s organizací OSPOD (Orgán sociálně právní ochrany dětí), ČSSZ (Česká správa sociálního zabezpečení), policií ČR, soudy, školskými i zdravotnickými zařízeními. Nedílnou součástí je zprostředkování a umožnění kontaktu s rodinou, blíznými, pěstouny, informuje je o dění v zařízení a s dětmi udržuje úzký kontakt a informuje je o jejich rodinné situaci tak, aby to bylo v jejich zájmu, přiměřeně věku a psychickým schopnostem nezletilého dítěte. Mezi činnosti, které sociální pracovník vykonává patří také spolupráce s ostatními členy odborného týmu a pracovníky OSPOD, vyhledávání následných zařízení pro děti a zvolení vhodného dalšího vzdělávání. Požadavky na sociálního pracovníka v Dětském domově se školou jsou značné, náplň práce je široká. Výzkumným šetřením jsme se dostali také k limitům, hranicím profese, pravomocím, předpokladům pro výkon profese, významu pozice sociálního pracovníka pro zařízení. Činnost sociálního pracovníka v Dětském domově se školou, ve spojení se spoluprací s odborným týmem zařízení, je nedílnou součástí výchovy nezletilých dětí v ÚV (ústavní výchově).

KLÍČOVÁ SLOVA

Ústavní péče, dětský domov se školou, sociální pracovník, vychovatel, rizikové chování, kontakt s rodinou.

ABSTRACT

I choose the topic of my bachelor's thesis on the basis of practice, personal experience and the experience of colleagues in the field. I deal with the description of the activities and risks associated with activities of social workers to achieve the goals in homes for abandoned children with school. I used a qualitative research, method of semi-structured interviews, to achieve these goals. Five social workers from these institutions in Czech Republic were willing to do the interview with me. It was found that the role of social worker is very important and diverse in its content. The social worker is an intermediary between the institution for these kids and all other related institutions. Social worker coordinates the admission of children and administratively ensures their admission, transfer and release, cooperates and mediates contact with OSPOD, CSSA, Czech police, courts, schools and medical facilities. An integral part of his job is the mediation and enabling contact with the family, neighbors, foster parents, informs them about what is happening in the facility and maintains close contact with children and informs them about their family situation appropriate to the age and mental abilities of the child. The activities performed by the social worker also include cooperation with other members of the professional team and OSPOD staff, the search for follow-up facilities for children and the selection of suitable further education. Through the research we also hit the limits, boundaries of the profession, powers, the importance of the position of a social worker for the facility. The activity of social worker in these facilities is an integral part of the education of children in institutional care.

KEYWORDS

Institutional care, home for abandoned children with school, social worker, educator, risky behaviour, contact with family.

Obsah

ÚVOD	9
1. <i>Dětský domov se školou.....</i>	<i>10</i>
Charakteristika zařízení	10
1.2 Hlavní funkce ústavní péče, jeho rizika	15
1.3 Rizika ústavní péče	16
1.4 Profesionální tým Dětského domova se školou	18
2. <i>Sociální práce.....</i>	<i>26</i>
2.1 Zákony v profesi sociálního pracovníka v Dětském domově se školou	31
2.2 Předpoklady sociálního pracovníka.....	32
2.3 Pracovní náplň sociálního pracovníka v Dětském domově se školou.....	34
2.4 Etika a etická praxe sociálního pracovníka	37
3. <i>Role sociálního pracovníka – výzkum</i>	<i>39</i>
3.1 Cíle výzkumu a použité metody	39
3.2 Participanti a výzkumné otázky.....	40
3.3. Syndrom vyhoření	46
ZÁVĚR.....	51
Seznam použitých informačních zdrojů.....	52
Seznam příloh	56

ÚVOD

Domov je tam, kde jsou lidé, kteří tě milují, věří ti, kde je pocit bezpečí a jistoty. To by měl zažívat každý z nás, každý z nás má na to právo. Kdyby tomu tak bylo, zařízení, jakými jsou Dětský domov se školou a jim podobná by neexistovala. K napsání práce na téma „Role sociálního pracovníka v Dětském domově se školou“ mě vedlo studium i vlastní zkušenost. Napomohla tomu šestiletá praxe a přímá spolupráce s ostatními sociálními pracovníky, vychovateli, učiteli a asistenty pedagogů v zařízeních s nařízenou ústavní či ochrannou výchovou, zejména takových, jakými jsou Dětský domov se školou (DDŠ), Dětský domov (DD), Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP). Přispěl i kontakt s dalšími navazujícími sociálními profesemi a úzká spolupráce s profesními pedagogickými týmy v zařízeních ústavní péče. Celé odborné týmy takových zařízení pomáhá umístěným dětem znovu začít věřit, být milován, nabýt sebevědomí a dodává jim jistoty, vzdělání a bezpečí. Každý člen týmu zde má svůj nezastupitelný podíl. Sociální pracovník v takovém zařízení má svou důležitou roli. Děti se k němu upínají s nadějí na řešení jejich situace a též v hledání bezpečí, mnohdy i před vlastní rodinou.

V první části mé práce se zaměřuji na seznámení s Dětským domovem se školou, pedagogickými odbornými týmy, s předpisy, náplní práce, předpoklady a etice sociálního pracovníka.

V druhé části představím výzkum, metody a participanty, kteří se podíleli na výzkumných otázkách, jejich vyhodnocení a syndrom vyhoření sociálních pracovníků.

Cílem této práce je popsat činnosti a rizika spojená s výkonem sociálního pracovníka v Dětském domově se školou.

1. Dětský domov se školou

Charakteristika zařízení

„Ústavní výchova má své nezastupitelné místo ve společnosti. Pracuje v ní spousta lidí, mající vřelý vztah k dětem a umožňující jim, často poprvé, prožít vztah důvěry k dospělému člověku. Školská výchovná zařízení mají své velké nedostatky, ale jsou, vzhledem k celospolečenské situaci i limitujícím východiskem pro mnoho dětí.“ (Jánský, 2004, s. 98)

Dětský domov se školou (DDŠ) v České republice vykonává svou činnost dle zákona č.109/2002 Sb., ze dne 5. února 2002, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 333/2012 Sb. ze dne 19. září 2012, kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Související zákony, kterými se řídí zařízení zajišťující ústavní výchovu: zákon o sociálně-právní ochraně dětí předpis č.359/1999 Sb., vyhlášky 438/2006 Sb., zákona č. 561/2004 Sb. je o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 73/2005 Sb. je o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Dále vyhlášky č. 458/2005 Sb., platných právních předpisů, metodických pokynů zřizovatele a dalších právních předpisů České republiky. Pedagogických pracovníků se týká zákon č. 563/2004 Sb., který byl od 1. 1. 2005 novelizován. Zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže tělovýchovy (MŠMT), sídlící v Praze, Karmelitské ulici, kde od 13. 12. 2017 je ministrem Ing. Robert Plaga, Ph.D. MŠMT je ústředním orgánem pro předškolní a školská zařízení, pro základní, střední a vysoké školy, také pro výzkum a vývoj ve školství, vědní politiku, mezinárodní spolupráci v oblasti vzdělávání a vše, co do této kategorie patří. Nedílnou součástí MŠMT je státní péče o děti, mládež, tělovýchovu, sport, turistiku aj. Pravidelné kontroly jsou oprávněni provádět: Česká školní inspekce (ČŠI), státní zástupce příslušného kraje, kde se zařízení nachází, zřizovatel a veřejný ochránce práv.

Dětský domov se školou dle zákona č. 109/2002 Sb. ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, §13:

- *Účelem dětského domova se školou je zajišťovat péči o děti*
 - *s nařízenou ústavní výchovou*
 - *mají-li závažné poruchy chování*
 - *nebo které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči*
 - *s uloženou ochrannou výchovou,*
 - *jsou-li nezletilými matkami a splňují podmínky stanovené v písmenu a) nebo b), a jejich děti, které nemohou být vzdělávány ve škole, jež není součástí dětského domova se školou,*
- *Dětské domovy se školou se zřizují odděleně pro děti podle odstavce 1. Podle potřeby v nich mohou být zřízeny rodinné skupiny odděleně v souladu s odstavcem 1.*
- *Výjimky z ustanovení odstavce 2 může udělit ministerstvo*
- *Do dětského domova se školou mohou být umísťovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky.*
- *Pokud v průběhu povinné školní docházky pominuly důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, je dítě na základě žádosti ředitele dětského domova se školou zařazeno do školy, která není součástí dětského domova se školou.*
- *Nemůže-li se dítě po dokončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu*
(zákon 109/2002Sb., §13).

Dětský domov se školou je školské internátní zařízení určené pro výkon ústavní výchovy nezletilých a musí se řídit všemi zmíněnými zákony. Zajišťuje plné přímé

zaopatření 24 hodin denně, tj. povinnou školní docházku, materiální, výchovnou a sociální péči, která ze závažných důvodů nemůže být ve vlastní rodině, v jiné formě náhradní rodinné péče (NRP), či v jiném zařízení, tak, jak platné jmenované zákony umožňují.

Umístění do Dětského domova se školou vydává příslušný soud v místě bydliště nezletilého dítěte, svým rozhodnutím či předběžným opatřením o umístění. Soud rozhoduje na základě zpráv předložených od OSPOD (Orgán sociálně-právní ochrany dětí), kde je nezbytnou součástí stav rodinný, sociální a diagnostický nezletilého jedince a návrh na umístění v určitém Dětském domově se školou, který je pro daného nezletilého nejvhodnější. OSPOD se drží litery zákona č. 359/1999 Sb., zejména §6, kde je předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přiblíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.

Úmluvu o právech dítěte kopíruje základní obsah předpisu č. 218/2003 Sb., zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

Dle zákona 109/2002 Sb. Musí být u nezletilého provedena před přijetím do Dětského domova se školou diagnostika v Diagnostickém ústavu v kraji příslušném trvalé adresy dítěte. Na základě diagnostiky provedené v Diagnostickém ústavu se ukáže vhodnost typu zařízení, zda koedukované, nekoedukované, s léčebně-vzdělávacím režimem, či zařízení, které je Dětským domovem se školou a návazně Výchovným ústavem. Velmi záleží na vhodně zvoleném zařízení, aby bylo jednáno především v zájmu nezletilého dítěte. Tyto děti a mladiství velmi obtížně snášejí změny, tudíž správné zvolení zařízení jim napomůže se v novém prostředí lépe adaptovat.

Umísťovány jsou zde děti od šesti let až do ukončení povinné školní devítileté docházky. Jedná se o děti sirotky (těch je však v ČR zanedbatelné množství). Největší počet tvoří děti se sociálně patologickými jevy z dysfunkčních rodin, kde rodina nenaplnuje základní potřeby dítěte, je bez společenských a právních norem. Jsou to děti s rizikovým chováním, výchovnými problémy, mnohdy psychiatricky léčených pro nadměrnou agresi.

„Pokud se zvýšená agresivita objeví v dětství, je velmi pravděpodobné, že nositele bude ovlivňovat celý život.“ (Jánský, 2004)

Mezi nejčastější psychiatrické diagnózy nezletilých dětí v Dětských domovech se školou, dle jejich zdravotních karet v osobních spisech, patří:

- F 910 hyperkinetická porucha chování
- F 901 poruchy chování
- F 920 smíšené poruchy chování a emocí
- F 930 emoční poruchy
- F 940 poruchy sociálních funkcí
- F 642 poruchy pohlavní identity
- F 608 disharmonický vývoj osobnosti
- F 701 LRM – lehká mozková retardace
- Z 622 institucionální výchova
- Z 610 ztráta láskyplného vztahu v dětství

Mezi rizikové chování patří nejen zvýšená agrese, ale i záškoláctví, útěky, suicidální chování vycházející z patologických jevů v prostředí, ve kterém se nacházely.

„Nezletilí často trpí psychickými a citovými stavy provázenými agresivitou, poruchou opozičního vzdoru, asociálním a delikventním chováním, depresí, emočními problémy, problémy sociálních dovedností, úzkostnými stavy i pocity viny, ztrátou obvyklých zájmů, uzavřením do sebe. Jedná se většinou o delikventní nezletilé, porušující sociální normy chráněné právními předpisy.“ (Matoušek, O., Kroftová, 2003).

Mnohé nezletilé děti umístěné v Dětských domovech se školou se setkaly s návykovými látkami a mají za sebou sexuální zkušenosti, většinou ze svých rodin. Mnozí tito nezletilí mají zkušenosti s pácháním trestné činnosti, ke které se dostali na základě nedostačující rodinné, školní, citové a mravní výchovy. Dalším důvodem je i velmi malá, ve většině případů žádná, nabídka volnočasových aktivit a mimoškolních zájmů ve vzdělávacích činnostech.

Velké množství nezletilých dětí má diagnostikováno ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder), HKP (hyperkinetická porucha), poruchy autistického spektra, LMR (lehká mozková retardace). Takové děti bývají citově ploché, mají velmi malou důvěru a cesta k nim není jednoduchá. Práce odborného pedagogického týmu v takových zařízeních jako Dětský domov se školou není jednoduchá a je potřeba naprostá souhra, odbornost, empatie a důvěra, aby se nezletilí svěřenci, ale i zaměstnanci mohli cítit v bezpečí.

Základní organizační jednotkou je, jak určuje zákon č. 109/2002 Sb., rodinná skupina, která má pět až osm dětí. Zařízení tohoto typu jsou koedukovaná, výchovné skupiny v těchto zařízeních bývají oddělená, chlapci a děvčata zvlášť, z důvodu výchovy a bezpečí nezletilých. V léčebně výchovných režimových zařízeních, kde se zohledňuje věk, diagnostika, a především bezpečí dětí, tato zařízení koedukovaná nebývají. V jednom zařízení bývá dvě až šest rodinných skupin. V Dětském domově se školou je Základní škola součástí zařízení (bývá ve stejné budově či v areálu zařízení). Ve školní třídě je maximálně osm dětí a vzdělávání probíhá podle programu osnov základní školy, základní školy speciální i základní školy praktické. Žáci jsou zařazováni do tříd podle ročníků. Podle podmínek a počtu žáků v jednotlivých třídách je možné, aby byli v jedné třídě zařazeni žáci z různých ročníků. Jsou zde i žáci, kteří mají své asistenty, na základě vyšetření z Pedagogicko-psychologické poradny nebo Speciálně pedagogického centra. Asistenti splňují všechny náležitosti dané platnou legislativou.

„Pokud pominou důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené u DDŠ, je dítě přeřazeno do školy, která není součástí DDŠ.“ (Pávková, 1999, s. 138)

Většina nezletilých dětí v DDŠ navštívila některou z institucí a služeb, které pomáhají řešit problémy se vzděláváním, určit vhodné podmínky a společně řešit nedostatky při plnění školní docházky a vzdělávacích návyků. Jsou jimi pedagogicko-psychologické a poradenské služby, tvořící pilíře poradenského systému ve školství, které nabízí: Pedagogicko-psychologické poradny (PPP), Speciálně pedagogická centra (SPC), Střediska výchovné péče (SVP).

„Na počátku vzniku zařízení pro ústavní výchovu v minulosti stálo náboženství a altruismus. O odložené děti začala ve 4. století, kde byl v Cařihradě zřízený útulek pro opuštěné děti. První naleziště byl založen v Miláně roku 787.“ (Vocilka, 1999, s.19)

1.2 Hlavní funkce ústavní péče, jeho rizika

Podpora a péče

Podpora a péče se týká nejen dětských domovů se školou, ale i dětských domovů, kojeneckých ústavů či zařízeních, zařízeních pro matky s dětmi, pro seniory, utečenecké či azylové zařízení a pro fyzicky či mentálně postižené. *„Tato funkce je v popředí ústavů a zařízení, která poskytují náhradní, za chybějící rodinnou péči.“* (Vrtišková, 2009, s.72). Podpora a péče je velmi důležitá pro nefunkční rodiny, protože ústavní péče bývá dočasná a má nahradit rodinu pro dobu nezbytně nutnou, než se rodina zaktivizuje a bude moci fungovat sama.

„Zapojení klientů do činnosti mimo zařízení závisí na výsledcích resocializace a reedukace. Základem výchovného a převýchovného působení je pevně stanovený denní režim volného času. Dodržení denního režimu s cílevědomými a systematickými postupy má v převýchově značný význam.“ (Pávková, 1999, s. 139)

Léčba, výchova, resocializace

Podle Vrtiškové (2009), která čerpá i z Matouška (1995), je tato funkce typizovaná pro zařízení s problémovou mládeží. Jedná se většinou o nezletilé klienty se sociálním, fyzickým či duševním poškozením vlivem nevhodného výchovného prostředí a s patologickými jevy. Předpokladem pro tuto funkci je zlepšení stavu v ústavní péči, než v jakém nezletilý klient přišel do zařízení.

Omezení, izolace, represe

„Tato funkce je typická pro nápravná zařízení s odnětím svobody, psychiatrická zařízení a léčebny, zařízení pro cizince. „Účelem této funkce je jak ochrana, tak i poškozených jedinců před sebou samými, tak i společností před těmito osobami.“ (Vrtišková, 2009, s.72).

Ústavy s rekreační funkcí

Jedná se většinou o dlouhodobé léčebny, pobytová zařízení ústavního typu s daným režimem jako jsou psychiatrické léčebny, lázeňské léčebny, rekondiční zařízení, aj.

Je nutné mít na paměti, že jakýkoli pobyt v dlouhodobém ústavním zařízení je vždy hlubokým zásahem do života každého klienta a jeho rodiny. Ústavní pobyt často ovlivňuje i další život klienta po opuštění zařízení a ve většině případů potřebuje i nadále pomoc a dohled pomáhajících profesí, které se snaží klienta zapojit a navést na správnou samostatnou cestu.

- *Dítě neví, jak se má chovat, tj., nemá jasnou představu o tom, co je to vhodné, slušné, ukázněné chování*
 - *přestože dítě teoreticky ví, jak se má chovat, chybějí mu sociální zkušenosti a praxe, popřípadě síla (vůle) chovat se v souladu se sociálními normami*
 - *projevy slušného, vhodného či ukázněného chování jsou oslabovány momentálně emočním stavem dítěte*
- (Bendl a kol., 2015, s. 257-258).

1.3 Rizika ústavní péče

Hospitalismus

Hospitalismus je v Dětském domově se školou velmi častý jev. Nezletilí jedinci se adaptují na ústavní podmínky a tím se jim snižují podmínky na život mimoústavní. Je to zapříčiněno tím, že klient má v ústavní péči plné přímé zaopatření. Zákony na ochranu dětí a jejich práva nepřipouští, aby se nezletilí svěřenci podíleli na úpravě či zvelebování ústavního prostředí. Dospělí se starají o naplňování potřeb, aktivit nezletilého jedince. Klient má omezený počet obyvatel v zařízení, omezený prostor (Vrtišková, 2009). Dochází ke zhoršené komunikaci s okolním světem, ztráta zájmu o lidi, velká spavost (žádný vývoj vlastní aktivity), v mnoha případech dochází k uspokojování jídlem a častým příznakem je návrat do ranějších vývojových stádiích, útoky do dětství (Vrtišková, 2009, Matoušek, 1995).

Ponorková nemoc

Ponorková nemoc je příznakem pro stereotypní prostředí, ze kterého se nedá uniknout, které zvyšuje únavu a snižuje toleranci. Začátkem pobytu v zařízení je klient zakřiknutý, pozorující okolí, zvyky, mapuje si terén. Poté přichází období, kdy je veselý a zvědavý,

chce si upevnit pozici ve skupině. Postupně dochází k nepřátelství, útlumu, klesá tolerance a vstřícnost, a to jak k ostatním svěřencům, tak i k vychovatelům, učitelům. Zvyky zajeté v zařízení se stávají pro nezletilého jedince nesnesitelné a jeho reakce jsou nepřiměřené. Tyto procesy souvisí se skupinovou dynamikou (Vrtišková, 2009).

Šikanování

Uzavřené instituce ústavní výchovy s autoritativním režimem, jakým je Dětský domov se školou, jsou rizikovým prostředím pro šikanu. Klienti zde uplatňují své potřeby a práva nestandardním a velmi často agresivním způsobem. Bohužel největší respekt u ostatních ze skupiny si jedinec vytváří nejbrutálnějším útokem na dospělou osobu či na majetek v zařízení, domnívá se, že budou obdivováni a získají si tím respekt. Agresor šikany se cítí být k takovému jednání oprávněný a uspokojuje si tím vlastní potřeby, nedovoleným způsobem. Vybírá si oběť slabou, odlišnou, s nízkým sebevědomím. V takových zařízeních je nutný a velmi rozhodující pro celou situaci zásah dospělé osoby (vychovatele i celého týmu), rychlé jednání, nepřehlížení, nevyčkávání. Šikana se při špatném jednání a nesouhře týmu může nepříznivě rozšířit jak do řad klientů, tak do řad týmu.

(Příloha č. 3: Program proti šikaně, Mgr. Veronika Hozáková, 2019).

Ztráta soukromí

Podřízení stálému režimu, podřízení se potřebám skupiny, stálý dozor. Tato skutečnost nemusí vyhovovat každému jedinci a má dopad na psychickou stránku jedince.

Homosexuální vztahy na základě nepřítomnosti druhého pohlaví ve skupině

Náklonnost ke stejnému pohlaví je v ústavním zařízení častým jevem. Z důvodu potřeby mít v blízkosti spřízněnou duši a z důvodu citového a tělesného uspokojení jedinci v zařízení mnohdy nerozlišují, zda je pro ně přitažlivý chlapec či dívka, jejich náklonnost ovlivňuje spíše psychická potřeba a spřízněnost a blízkost s daným člověkem. Skupiny jedinců na domečcích nebývají koedukované, a to z důvodu ochrany klientů a zvýšenému sexuálními riziku u nezletilých (Vrtišková, 2009).

1.4 Profesní odborný tým Dětského domova se školou

Musí splňovat zákon č. 109/2002 Sb., HLAVA III., § 18. Všichni pracovníci pedagogického odborného týmu, včetně sociálního pracovníka a psychologa, se podílí na výchovně vzdělávacím procesu, na programových činnostech a zdárného chodu Dětského domova se školou v rámci své pracovní náplně a povinností. Na základě zákona č. 561/2004 Sb. a pozdějších zákonů o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ustanovení § 6 vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Jsou povinni vždy dodržovat zásady morálního a etického kodexu pedagogického pracovníka.

Pedagogický pracovník

Pedagogickým pracovníkem se rozumí zaměstnanec, který vykonává vyučovací, výchovnou, pedagogicko-psychologickou činnost a před nástupem do zaměstnání se prokázal bezúhonností, výpisem z trestního rejstříku, psychickou způsobilostí, psychologickým vyšetřením a požadujícím vzděláním. Do kategorie pedagogických pracovníků definované zákonem patří: učitel, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, vedoucí pedagogický pracovník. Řídí se zákonem o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb. V Dětském domově se školou v zájmu součinnosti a úplnosti informací o nezletilých svěřencích do odborného pedagogického týmu patří i sociální pracovník. Jednotlivé součásti zařízení mají své vedoucí a další pracovníky. Ve většině zařízení tohoto typu v ČR se jedná o zařízení, jehož součástí je Dětský domov se školou, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna.

Ředitel

Stojí v čele celého zařízení, jakým je Dětský domov se školou, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna. Je jmenován zřizovatelem, MŠMT (ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy). Předpokladem pro funkci ředitele jsou výborné manažerské znalosti, které umí jedinec dobře a rychle využít při jednáních jak s lidmi v týmu, tak s nadřízenými. Tím jim dodává stabilitu a bezpečí v jejich tak náročné práci. Odvolat ředitele může opět pouze zřizovatel, většinou na základě negativní zprávy,

doporučení České školní inspekce, či doporučení inspektorátu práce. (Příloha č. 1, ředitel, jmenovaný MŠMT 1/ 2020 do zařízení Dětského domova se školou).

Vedoucí

Vedoucí Dětského domova se školou je přímo podřízen řediteli zařízení. Odpovídá za výchovně vzdělávací proces a chod DDS, je odborným pracovníkem, splňuje požadavky vzdělání pro tuto pozici dle platných zákonů, požadavkům zřizovatele a metodikou. Kontroluje povinnou dokumentaci, závěrečné zprávy a za ty také odpovídá. Jedná osobně, písemně či telefonicky se zákonnými zástupci nezletilých dětí umístěných v zařízení, a to v pracovních dnech a v době řádných návštěv, pokud nebylo dojednáno jinak. Přijímá a vyřizuje stížnosti zákonných zástupců nezletilých dětí na pracovníky Dětského domova se školou, nebo na jejich postup. V jeho pravomoci je i zrušení nebo přerušování návštěvy zákonného zástupce u nezletilého dítěte, a to v případě, že dochází k nevhodnému jednání a chování tohoto zástupce, které by mohlo nepříznivě působit na výchovu nezletilého dítěte a nebylo by v jeho zájmu.

K povinnostem vedoucího Dětského domova se školou patří při příjmu nového nezletilého dítěte do zařízení seznámení dítěte s právy a povinnostmi v zařízení, tyto náležitosti se řeší při vstupním pohovoru dítěte. Vedoucí DDS má povinnost řídit svěřený úsek, dohlížet na dodržování platné legislativy, a to zejména v oblasti poskytování péče o svěřené nezletilé děti v zařízení. Vedoucí dětského domova se školou je v přímé spolupráci s celým odborným týmem, zejména s vedoucím vychovatelem, sociální pracovníci, psychologem, etopedem a vedoucím Základní školy, která je součástí zařízení.

Vedoucí vychovatel

Je přímo podřízen vedoucímu Dětského domova se školou a je zodpovědný za výchovně vzdělávací činnost s nezletilými dětmi svěřenými do zařízení. Pracuje s nezletilými v rámci svých pracovních služebních hodin, vede tým vychovatelů a asistentů vychovatelů, vytváří rozvrhy služeb. Tvoří roční a týdenní programy činností, dohlíží na jejich dodržování a na práci vychovatelů a asistentů vychovatelů. Provádí hospitace při výchově a je ve výchově nápomocen, když je potřeba. Kontroluje pravidelně zprávy o dětech, které také vypracovává, a to na základě zpráv od vychovatelů.

Psycholog

Psycholog v terapeutickém úseku zajišťuje psychologickou péči, provádí dle potřeby a zájmu dítěte psychologická vyšetření a konzultace, zajišťuje individuální i skupinovou terapii. Psycholog spolupracuje s odborným týmem. Vede záznamy o výsledcích svých šetření a o vývoji dítěte. Má s nezletilým svěřencem důvěrný profesionální vztah, který je velmi důležitý pro vývoj a pobyt svěřence obzvláště v ústavní péči, jakou dětský domov se školou je.

„Psycholog se zabývá, mimo jiné, u svěřence studiem osobnosti, její struktury, patologií, vývojem, dynamikou a strukturou. Pro osobnost dítěte je velmi důležitý vliv dědičnosti, prostředí, vývoje, výchovy, prostředí jak sociálního, tak společenského, situace, temperamentu, vůle, poznání, motivace, snaží se předpovídat osobnostní jevy a případně ovlivňovat jejich další vývoj.“ (Drapela, J. V., 1997).

Vypracovává s nezletilým dítětem a jeho patronem PROD (program rozvoje osobnosti dítěte, příloha č.2). Dle potřeby dítěte spolupracuje s poradenskými zařízeními vně zařízení.

S ohledem na to, že nezletilí svěřenci v zařízení DDŠ jsou velmi často psychicky deprivováni, je tato práce velmi náročná. Pracuje převážně se svěřenci, u kterých nebyly uspokojovány základní psychické potřeby v dostatečné míře. Následkem nedostatku smyslových zážitků chybí těmto dětem pocit bezpečí, jistoty, lásky, přátelství, vedoucí k poruchám chování a vývojové nerovnoměrnosti. Práce s těmito klienty je náročná a pozvolná. Jednou diagnostickou a terapeutickou metodou je terapeutické pískoviště, tzv. Sandplay terapie, podle Carla Gustava Junga, jehož žačka Dora Kalff byla průkopnicí terapií hrou v dětské psychologii. Technika volné hry v písku je stále velmi rozvíjena v mnoha terapeutických směrech. Dětem zejména z dětských domovů se školou nabízí bezpečný ohraničený prostor pískoviště, postavičkami a příběhem, který si samy zvolí, ztvárňují hravou cestou představy vnitřního světa a vnitřních pochodů. Touto metodou dochází k exploraci, objevování vlastních psychických obsahů, témat obsazených konflikty intrapersonálními i interpersonálními. Využití Sandplay metody přináší klientovi naprosto nenucenou, přirozenou a bezpečnou formou možnost lépe vidět sám sebe, pohled na svou situaci, prožitky, přijetí zážitků, zkušenosti, části své osobnosti, a hlavně tato metoda vytváří těmto dětem bezpečný prostor pro zpracování neodžitých traumatických zážitků.

Etoped

Stejně jako psycholog podléhá etoped vedoucímu Dětského domova se školou a úzce spolupracuje s celým pedagogickým týmem.

„Sociální narušenost je znatelná zejména v poruchách chování a nedá se zvládnout běžnými výchovnými prostředky, ale převýchovnou péčí v ústavní nebo ochranné péči.“ (Matoušek, Kroftová, 2003).

Pojem porucha emocí a chování je výrazem pro postižení, kdy se chování a emocionální reakce žáka liší od odpovídajících věkových, kulturních nebo etnických norem a mají nepříznivý vliv na školní výkon včetně jeho akademických, sociálních, před profesních a osobnostních dovedností.

„Etopedie, jeden z vědních oborů sociální pedagogiky. Zabývá se výchovou, převýchovou, vzděláváním a zkoumáním dětí a mládeže sociálně narušené. Sociální narušenost se vyznačuje takovými poruchami chování především v mravní sféře, které se nedají zvládnout běžnými pedagogickými prostředky, vyžadují proto speciální převýchovnou péči = zařízení ústavní či ochranné výchovy.“ (Průcha, 2013, Pedagogický slovník, s.72).

Vychovatelé a asistenti vychovatelů

„Vychovatel má při své činnosti tři tajné a bezodpovědné spolupracovníky, přírodu, společnost a osud.“ (Lindner)

„Vychovatel je pedagogický pracovník působící ve školách a školských zařízeních ústavní a ochranné výchovy a v oblasti výchovy mimo vyučování.“ (Pedagogický slovník, 2013).

Tito pracovníci odpovídají za výchovný úsek Dětských domovů se školou, jsou podřízeni přímé organizaci vedoucího vychovatele. Vychovatelé odpovídají za plnění Školního výchovně vzdělávacího programu a výchovně vzdělávací činnosti s plným respektem k individuálním potřebám dítěte. PROD (program rozvoje osobnosti dítěte, který bývá upravován dle potřeb, nejdelší interval je max. 6 měsíců) je tvořen individuálně s nezletilým dítětem, psychologem a klíčovým pracovníkem. Klíčovým pracovníkem pro

každého svěřeného nezletilého jednotlivce je jeden určený vychovatel z týmu rodinné skupiny, ve které je nezletilé dítě zařazeno. Tento klíčový pracovník zajišťuje ošacení, oslavy, výročí, odměny, aktivity, lékaře a vše potřebné k individuální potřebě svěřence. Zpravidla má jeden klíčový pracovník na starosti tři až pět dětí a disponuje s hotovostním obnosem pro pokrytí těchto potřeb.

„Zákonem je u nich požadováno odborné středoškolské, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání, přičemž cesty k získání kvalifikace jsou různé a otevřené i pro dosud nekvalifikované zájemce z praxe.“ (Bendl, 2015, s. 34).

Na vychovatele jsou kladeny velké nároky a zodpovědnost, v Dětském domově se školou má ve skupině šest až osm dětí, přičemž každý jedinec má odlišné potřeby. Na vychovatele je, aby zajistil pro nezletilé chovance bezpečné prostředí, příznivé klima uspořádáním režimu dne, dobré působení na vztahy mezi jednotlivci ve skupině. Zásady plánu, nastavení mantinelů ve výchově, které nezletilým jedincům pomáhají v orientaci a dávají jim pocit bezpečí, vycházející z metodiky Dětských diagnostických ústavů v ČR:

- soustavnost a cílevědomost (od jednoduššího ke složitějšímu),
- aktivnost (svěřenec musí být zapálen do aktivity a musí ho bavit),
- přiměřenost (zvolit úkoly odpovídající schopnostem, věku, zdraví, prostředí, intelektu, vždy dbát na to, aby nebyl demotivován, aby byly vyzdvíženy jeho kladné rysy a schopnosti).

S ohledem na náročnost profese vychovatele v Dětském domově se školou je předpokladem odpovídající vzdělání se speciální pedagogikou dle požadavků zřizovatele, fyzická zdatnost, dobrá úroveň poznávacích procesů, pozornost, motivace pro výchovu svěřenců, citlivost, vyrovnanost, odborné vědomosti, dovednosti.

Znakem osobnosti vychovatele a asistenta vychovatele v Dětském domově se školou je pozitivní vztah k nezletilým svěřencům, zejména problémovým, dobrá a pohotová komunikace, vyrovnanost, citlivost, umění naslouchat, schopnost vyjadřovat se neverbálně, empatie, schopnost rychle zvládnout a řídit jednotlivce i celou svěřenou skupinu, schopnost stanovit a udržet dosažení cíle. Důležité v takovýchto zařízeních je pro vychovatele udržet si u nezletilých svěřenců přirozenou autoritu, respekt a důvěru, aby se

svým vychovatelem měly pocit bezpečí. Vliv prostředí na děti velmi působí a vychovatelé, zvláště v Dětských domovech se školou, si výchovný vliv prostředí uvědomují. Vliv prostředí často formuje tyto děti více než záměrná (intencionální) výchova. Intencionální a funkcionální působení by se mělo při výchově vždy doplňovat.

Pedagogové a asistenti pedagogů

Dětský domov se školou má vlastní školu zpravidla v areálu DDS nebo v její blízkosti. Pedagogové zde musí splňovat požadavky dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů a zákon č. 109/2002 o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Školu vede vedoucí školy, který přímo podléhá řediteli zařízení a spolupracuje denně s celým odborným pedagogickým týmem včetně týmu psychologického, etopedického a sociálního. Vzhledem k náročnosti práce s dětmi umístěnými v DDS musí mít pedagog ve škole, která je součástí zařízení, vystudovaný titul Mgr., musí však také splňovat požadavky na speciální pedagogiku. Pedagogové v těchto zařízeních jsou v úzkém kontaktu se sociální pracovníci, se kterou probírají každou změnu v sociální situaci v životě nezletilého svěřence. Tyto změny mohou mít velký dopad na chování a přístup jedince. Pedagog reaguje na tyto změny přiměřenou výukovou zátěží a individuálním přístupem ke každému jedinci.

Při předání svěřence z vyučování do výchovy je vychovatel informován pedagogem o průběhu dne. Vychovatel tak může na školu adekvátně navazovat a reagovat na procesy, které během školy proběhly. Vychovatel s dětmi poté také den uzavírá, což je pro svěřence v zařízení velmi podstatné. Uzavřením dne se uzavřou také prohřešky a neúspěchy a dítě tak může do dalšího dne vstupovat s novou motivací. Další den je nová šance vše změnit, být úspěšnější, lepší, pokusit se napravit.

„Učitel působí na dítě celou svojí osobností, cílem výchovy, způsobem učení, druhem komunikace, empatií a vzájemnou interakcí. Cílem učitele je děti vzdělávat ale i vychovávat.“ (Nielsen, Sobotková, 2014).

Úspěšný učitel by měl mít:

- osobnostní vlastnosti – charisma, autorita
- kvalifikace v daném oboru, speciální pedagogika, psychologické testy
- didaktické schopnosti, nestačí být pouze vystudovaným odborníkem
- pedagogicko-psychologická příprava.

Kurt Lewin uvádí několik stylů vedení pedagoga. Autoritativní, demokratický a liberální styl. Žádný z těchto stylů není v zařízení, jakým je dětský domov se školou, vyhraněn. S takto zatíženými svěřenci je nutno styly měnit, individuálně se jedincům přizpůsobit.

Ve třídě je maximálně osm žáků, zpravidla více ročníkových. Ve třídě nesmí být pospolu umístěn první a druhý stupeň. Děti, které mají dle vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně nárok na asistenta, mají asistenta. Většina dětí v DDS má velmi zanedbanou školní docházku, mnohé z dětí opakovalo jeden či dva roky školní docházky. Některé z dětí jsou psychiatricky zatížené, což se také odráží ve výuce. Pro pedagogy a asistenty pedagogů je výuka velmi náročná, během některých dní je velmi obtížné tyto děti jen udržet ve třídě.

Velmi podstatné jsou denní porady a plány. Pružné předávání informací je pro práci s těmito dětmi podmínkou. Aktuální informace jsou totiž předpokladem pro dobrý úsudek, vhodné nastavení postupu a tím i zdárnou celodenní výchovu ve prospěch zájmu nezletilého svěřence. Pro výuku se proto ve školách takového typu využívá často jiného prostředí, než je škola, ve které takto zatížení svěřenci často zdomácní a tím více se vzájemně dokážou podpořit v neadekvátním chování. Výuka zpravidla probíhá v okolní přírodě, tělocvičně, dílnách, zahradě, aj., dle možností školy.

Nezletilí svěřenci pro nedostatečnou školní docházku a nižší intelekt mají malou sebedůvěru. Často se setkali s týráním jak fyzickým, tak psychickým a na základě svých zkušeností z rodin se ocitli v roli oběti. Nechuť ke školní výuce není způsobena tím, že by je výuka nebavila, ale děti nemají potřebné znalosti a bojí se výsměchu ostatních. Z těchto důvodů je pro ně jednodušší odvést pozornost tím, že se budou chovat tak, jak se ve škole nepřísluší, tím vyvolají skandál a potřebu okamžitého řešení situace, výuka je tím odkloněna a ony nebudou terčem posměchu pro svou neznalost.

O to více je poté velmi potřebné předávání informací, jelikož dává dětem možnost dostudovat látku v menší skupině při odpoledním programu s vychovatelem. Spolupráce celého odborného pedagogického týmu je v tomto prostředí nezbytností.

Asistenti pedagogů jsou k ruce pedagogům dle potřeb žáků, výuky a situace, ale plná a nemalá zodpovědnost je na pedagogovi.

Sociální pracovník

Funkce a náplň práce sociálního pracovníka je popsána v kapitole 2.3.

2. Sociální práce

„Cesta pouští není zacházka, kdo nezkusil prázdnotu, nezvládne ani plnost, kdo nikdy neztratil cestu, neváží si ukazatele.“ (Fridrich Schwanecke)

Sociální práce patří do společenskovední disciplíny. Cílem je průnik do sociálních problémů jedinců i skupiny, jejich odhalování, vysvětlování, řešení sociálních problémů, nasměrování. Sociální práce se opírá o lidskou solidaritu i o naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovník pracuje na nasměrování klienta a jeho rodiny k dosažení způsobilosti k sociálnímu uplatnění a zároveň vytváří pro toto uplatnění příznivé podmínky. Práce sociálního pracovníka se mnohdy překrývá se sociální pedagogikou, v jiných zemích je tato práce totožná, v ČR je však stále autonomní (Matoušek, 2013). V ČR je sociální práce vázána na určité hodnoty a dovednosti, bez kterých by sociální pracovník nebyl dobrým sociálním pracovníkem a k tomu se váže i neustálé permanentní vzdělávání s praktickým výkonem profese.

Tři významové roviny pojmu sociální dle: Teorie a metody sociální práce

- sociální – společenský: týkající se lidské společnosti, vztahů mezi lidmi, jakými mohou být jevy, poměry, řády, původ, aj.
- sociální – snaha o zlepšení životních podmínek: je to bezprostřední usilování o zlepšení a změnu společenských poměrů a podmínek jednotlivce, jeho hmotné zabezpečení
- sociální – řešení nouzových situací: ve smyslu kurativním, ve smyslu řešení nepříznivých nouzových životních situací, kde si jedinec nemůže pomoci sám, zejména zdravotně postižený, rodina s dětmi bez živitele, pomoc ve stáří, nezaměstnanost, aj.

Sociální práce je profesí a akademickou disciplínou, která se zabývá uplatněním společenské teorie a výzkumu ke studiu a zlepšení kvality života lidí, sociálních skupin a celé společnosti. To zahrnuje využití ostatních společenských věd jako prostředku ke zlepšení životních podmínek a změně postoje společnosti k chronickým problémům. Sociální práce se snaží o prosazování sociální spravedlnosti, zlepšování kvality života a

rozvíjení plného potenciálu každého jednotlivce, skupin a společností. Dále Wikipedie uvádí kořeny z historie sociální práce, která se vždy podílí na boji proti chudobě a charitativní činnosti. Pojem charity sahá do středověku a praxe s poskytováním chudým vrstvám má kořeny ve všech hlavních světových náboženstvích. (Bendl a spol., 2015)

Na přelomu 80. a 90. let 20. století vzniká jako reakce na sociální problémy způsobené migrací obyvatelstva a mísením kultur koncepce nazývaná antidiskriminující (antiopresivní) přístup v sociální síti. Zakladatelé výzkumu sociálních sítí byli Georg Simmel a Jakob Levy Moreno, vynálezce sociogramu. Je to metoda usilující o eliminaci opresivního (diskriminujícího) vlivu většinové společnosti na příslušníky menšin. Tento přístup klade velký důraz na zákonná práva každého člověka. Vyžaduje, aby byla zachována důstojnost a nebyla narušena jeho lidská (případně občanská) práva. Tento princip představuje základní strukturu rovného zacházení – každý klient by měl mít nejen stejná práva, ale také stejné možnosti a příležitosti jako ostatní. Nikdo nesmí být záměrně znevýhodněn. Od klienta se očekává aktivní přístup k řešení vlastní situace – měl by se podílet na vytváření plánu a komunikaci s institucemi, zároveň by měl pracovníkovi reflektovat výsledky společné práce.

„Sociální práce je společenskovědní disciplína, studijní obor i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů, např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže. Sociální práce se opírá mimo jiné o rámec společenské solidarity i o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu.“ (J. Průcha, E. Walterová, J. Mareš, 2013, Pedagogický slovník, s. 270-271).

Mezinárodní federace sociálních pracovníků uvádí o současné sociální práci: *„Sociální práce zakládá svoji metodologii na systematickém souhrnu důkazů – základních znalostí odvozených z výzkumů a praktických hodnocení zahrnujících místní a tradiční znalosti specifické k jejich kontextu. Rozeznává složitost vztahů mezi lidskými bytostmi a jejich prostředím, a to dvojí schopnosti lidí být ovlivňován a měnit rozmanitými vlivy na nich včetně bio-psychologických faktorů. Profese sociální práce jsou koncipovány na základě teorie lidského rozvoje, společenské teorie a společenských systémů k analýze složitých situací a usnadnění individuálních, organizačních, společenských a kulturních změn.“*

Vzdělání sociálních pracovníků upravuje zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, který stanovuje, že sociálním pracovníkem je úspěšné absolvování patřičného akreditovaného vzdělání na vyšší odborné škole (jde o obory sociální práce a sociální pedagogika, sociální pedagogika, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost) nebo na vysoké škole (obory sociální práce, sociální politika, sociální pedagogika, sociální péče nebo speciální pedagogika). Zákon umožňuje vykonávat práci sociálního pracovníka i osobám s jiným vysokoškolským vzděláním doplněným o kurz v minimální délce 200 hodin a pětiletou praxí. V případě sociálních pracovníků zaměřených na manželské a rodinné poradenství nebo na sociální práci ve zdravotnických zařízeních může mít pracovník i vysokoškolské vzdělání adekvátní k těmto problematikám. Za profesionální sociální pracovníky všude ve světě jsou považováni ti, kteří jsou držiteli diplomu v oboru sociální práce. Praktici musí často získat licenci nebo být profesně registrováni. V některých částech světa, vzdělání sociálních pracovníků začíná titulem bakalářem sociální práce (BA, BSc, BSSW nebo BSW a na některých univerzitách spojeným diplomem v programu sociální práce). Některé země nabízejí postgraduální tituly jako magisterský titul (MA, MSc nebo MSW a postgraduální diplom v sociální práci) nebo doktorský titul (Ph.D. nebo DSW). V mnoha zemích a jurisdikcích je vyžadována licence nebo registrace lidí pracujících jako sociální pracovníci, čímž je prověřována jejich kvalifikace. Na jiných místech profesní organizace sestavují akademické a zkušenostní požadavky pro přijetí za člena. Úspěch těchto profesních organizací je prokázán faktem, že stejné požadavky jsou uznávány zaměstnavateli jako nezbytné pro zaměstnání.

Cílovou skupinou pro sociální práci je práce s jednotlivými rizikovými skupinami, jakými jsou například bezdomovci, lidé užívající návykové látky, oběti katastrof, nezaměstnaní. Dalšími cílovými skupinami jsou lidé ve zdravotnických zařízeních a jejich rodiny (např. hospici, domovy seniorů, aj.), asistence zdravotně či tělesně postižených, práce ve stacionářích. Nejvíce však veřejnost spojuje sociální práci s rodinami a nezletilými dětmi. Mezi služby a úkoly sociálního pracovníka pro děti a rodiny patří:

- navrhnout opatření nebo omezení rodičovské odpovědnosti, pokud je prokázáno špatné zacházení rodičů s dětmi

- na základě šetření vydává rozhodnutí o tom, že se pečující osoba o dítě nezajímá
- v době rozvodu či rozchodu rodičů může být sociální pracovník kolizním opatrovníkem pro dítě tak, aby to bylo v zájmu dítěte
- sleduje výkon ústavní nebo ochranné výchovy
- navštěvuje nezletilé svěřence v zařízeních odnětí svobody
- zúčastňuje se projednávání trestních záležitostí a jedná v nejlepším zájmu dítěte
- pracuje v terénu s rodinou, poskytuje jim pomoc, poradu, nasměrování.

Sociální pracovník v každém Dětském domově se školou vede osobní spisy a sociálně právní záležitosti nezletilých svěřenců. Všechny záznamy musí mít základní formální náležitosti, vyhovující platné legislativě:

- záznamy technické, zachycující nasbírané informace z oficiálních institucí (soudní jednání, policejní jednání, vyšetřování a vytěžení, jednání vedené školou, zprávy lékařů, informace OSPOD, Pedagogicko-psychologické poradny. Záznamy a zprávy by měly být stručné, jasné, výstižné, vždy zaznamenány datem pořízení.
- záznamy o sociální diagnóze a sociální terapii, analýza sociální situace, sociální diagnóza, plán sociální terapie, spolupráce s dalšími aktéry sociálních a výchovných složek.
- záznamy o rozhovorech a návštěvách klienta a jeho blízkých. Záznam by měl obsahovat posuny klienta v přirozeném prostředí či v prostředí ústavní výchovy. Vycházíme i z náhodných setkání či pohovorů, kdy může mít rozhovor smysl jak terapeutický, tak i diagnostický.
- výpis ze spisu slouží k poskytování údajů na vyžádání datovou schránkou či doporučeně, v souladu s GPR a s etickými kodexy, většinou žádají příslušné soudy, OSPOD nebo PČR.

Před přijetím dítěte do zařízení připravuje sociální pracovník (v souladu s platnou legislativou), příjem do zařízení a veškerou administrativu s tímto úkonem spojenou. Dle etopedické a psychologické zprávy je důležité, aby budoucímu nezletilému zařízení a jeho chod vyhovoval, v opačném případě by se ještě před přijetím mělo zvolit jiné zařízení odpovídající potřebám nezletilého dítěte. Je nutné se takovýmito situacím co nejvíce vyvarovat, jelikož časté změny nejsou v zájmu dítěte.

Sociální pracovník v Dětském domově se školou se řídí a dodržuje zákon 109/2002 Sb., s ohledem ke skutečnosti že zřizovatelem DDDŠ je MŠMT. Dále je jeho prioritou se řídit předpisem č 359/1999 Sb., zákon o sociálně právní ochraně dětí. Sociální pracovník jedná vždy v zájmu klienta, v DDS v zájmu nezletilého dítěte.

Při své práci spolupracuje a komunikuje se zákonnými zástupci a jejich širšími rodinami, vyhledává v tomto ohledu rodinné vazby a komunikaci, tak, aby to vyhovovalo zájmu dítěte, sleduje vývoj rodinného prostředí. Komunikuje s příslušnými OSPOD (orgán sociálně právní ochrany dítěte), kteří jsou oprávněni mimo jiné šetřením přímo v rodinném prostředí dítěte a s příslušnými soudy zabývajícími se svěřenými nezletilými. Sociální pracovník spolupracuje s policií ČR a státním zástupcem příslušného kraje, ve kterém se Dětský domov se školou nachází. S těmito institucemi řeší mimořádné události ohledně nezletilých svěřenců. Zajišťuje celou administrativní stránku příjmu, přemístění a propuštění dítěte. Po zákonných zástupcích požaduje potřebné dokumenty, plné moci k ošetření a vzdělávání svěřenců. Dohlíží na řádné placení ošetřovného, jak ukládá zákon 109/2002 Sb., a výživného tak, jak uložil příslušný soud. Předává zprávy sociálním pracovníkům dětí (Orgánům sociálně právní ochrany dětí), úzce spolupracuje s psychologem, ostatními odbornými a pedagogickými pracovníky, přičemž dohlíží na dodržování ochrany osobních údajů, tak, jak mu ukládá zákon. Zúčastňuje se s nezletilými svěřenci policejního vytěžení i soudních jednání. Je s nezl. dětmi všude tam, kde je přítomnost těchto nezbytná. Sociální pracovník v DDS své svěřence doprovází na návštěvy za rodiči do zařízení určených pro výkon trestu. Jeho stálou náplní je pomáhat a navést své svěřence a jejich rodiny ke způsobilosti a sociálnímu uplatnění či zařazení a navedením k příznivým společenským podmínkám. V zařízení, jakým je Dětský domov se školou je překrývání oboru sociální práce se sociální pedagogikou nevyhnutelné. Z toho důvodu je velmi důležitá součinnost celého odborného týmu.

2.1 Zákony v profesi sociálního pracovníka v Dětském domově se školou

Sociální úsek v Dětských domovech se školou je vedený jediným sociálním pracovníkem.

„Sociální pracovník se při výkonu zaměřuje na oblast výchovnou, vzdělávací i sociální. Aby svou práci vykonával v souladu se zákony, musí mít legislativní ukotvení.“
(Kasanová, 2008).

Vzhledem k různým směrům musí mít sociální pracovník znalost více zákonů zaměřujících se na řešení dané situace. Nejdůležitější zákony, se kterými sociální pracovník pracuje a které musí ovládat:

- zákon č. 359 /1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí
- zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně zákonů
- zákon 561/2004 Sb., školský zákon o předškolním, školním a středním, vyšším odborném a jiným vzdělávání
- zákon 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č.2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon 500/2004 Sb., správní řád
- zákon 101/200 Sb., o ochraně osobních údajů
- zákon 140/1961 Sb., trestní zákon
- zákon 262/2006 Sb., zákoník práce
- zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- vyhláška č. 458/2005 Sb., metodických pokynů zřizovatele a dalších právních předpisů České republiky

- vyhláška č. 73 /2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

2.2 Předpoklady sociálního pracovníka

Pro nesnadnost určení předpokladů pro výkon práce sociálního pracovníka byly hlavním zdrojem životopisy úspěšných sociálních pracovníků, zejména pro jejich povahové vlastnosti, znalosti čerpané z odborné literatury, zkušenosti z vlastní praxe, z poznatků jiných vědních oborů, zejména pedagogiky a psychologie.

Každý sociální pracovník žije v jiném společenském prostředí s určitými lidmi a změny společenské vedou i ke změnám osobnostních vlastností každého jedince a jeho profese. Nejsme vybaveni shodnými psychosomatickými předpoklady a každý z nás se vyvíjí ve specifickou osobnost s neopakovatelnými vlastnostmi a projevy, odlišným myšlením, vlastními zážitky a prožitky (Vrtišková, 2009). Obraz ideálního sociálního pracovníka, jako i ideálního vychovatele či psychologa, zůstane i nadále pouze ideálem. Důležité však je pro celý tým odborných pracovníků, aby výchova a vzdělávání vedlo k tomu, že se budoucí pracovníci v těchto pomáhajících profesích, a zvláště v zařízeních, kterým je Dětský domov se školou, přiblíží k tomuto ideálu co nejvíce.

Vzdělání sociálního pracovníka je obsaženo v Zákoně o sociálních službách č.108/2006 Sb., což ale tvoří pouze start pro tuto profesi. Etický kodex sociálního pracovníka určuje povinnost vzdělávání kontinuálnímu, celoživotnímu. Zaměstnavatel by měl dohlížet a umožňovat minimálně jedenkrát v roce rozšiřování vzdělávání v oboru sociálním. Vlastní iniciativě sebevzdělávání by žádný zaměstnavatel neměl stát v cestě. Bohužel praxe ukazuje, že všechna školská zařízení nejsou připravena mít mezi pedagogickými pracovníky v týmu i sociálního pracovníka, nejsou seznámena s jeho náplní a nejsou nakloněna jeho názorům na sociální problematiku nezletilého jedince. Tabulky jsou v mnoha případech pro zřizovatele (MŠMT) přednější než problematika a potřeby jednotlivců, v našem případě nezletilých svěřenců.

Sociálnímu pracovníkovi pomáhá všeobecné a odborné vzdělání, metodické postupy a silná dávka empatie. Jeho znalosti působí i preventivně proti syndromu vyhoření, který bývá u těchto pracovníků častý.

Komunikační dovednosti jsou pro sociálního pracovníka nezbytné, a to nejen při komunikaci s jedincem, ale i s jeho rodinou, institucemi, společenskými organizacemi, kolegy. Důležitý je trénink a sebekontrola, nezletilý svěřenec musí cítit bezpečné verbální vyjadřování, mimiku, schopnost aktivního naslouchání, projev jemu blízký a srozumitelný, vhodnou gestikulaci. Musí se cítit se sociálním pracovníkem v bezpečí.

Vyrovnanost sociálního pracovníka pomáhá překonávat nezletilému svěřenci psychické a fyzické napětí a přinášet citovou stabilitu. Sociální pracovník by se měl vyvarovat neustálému kontaktu s klienty, měl by mít dostatek času na vlastní psychohygienu. Každý by si měl uvědomit, že se vše v životě prolíná, vše má souvislosti a z každého setkání v nás něco zůstane, ať už je to radost, smutek, rozladění, uspokojení. Osudy nezletilých svěřenců nám nesmí být nikdy lhostejné, zrovna tak nemůžeme brát jejich patologie za vlastní, musíme s celým týmem hledat řešení a nasměrování, určovat a plnit reálné cíle a postupy.

Empatie je pro sociálního pracovníka důležitou schopností. Odpoutat se od vlastních zájmů a potřeb a vidět klienta jeho očima, pochopit jeho jednání a motivy jeho chování. Empatický sociální pracovník budí v klientovi důvěru, uklidnění a subjektivně ho posiluje. Podle Carla Ransoma Rogerse, psychologa a psychoterapeuta, je empatie porozumění emocím a motivu druhého člověka a dělí ji ve svých teoriích humanistické psychologie na empatii afektivní, citovou, emoční a empatii kognitivní a rozumovou.

Mezi další předpoklady sociálního pracovníka v dětském domově se školou patří životní optimismus. Projevení humoru bez ironie, smích s klienty, ale ne klientům. Hledání dobrých vlastností u klienta, najít vždy něco, v čem klient vyniká, v čem je jeho jedinečnost. Nezletilí svěřenci do Dětského domova se školou přicházejí s velmi nízkým sebevědomím, jsou oběťmi z prostředí a výchovy, kde byli přehlíženi a dosud mají pocit viny. Je velmi důležité, aby získali pocit bezpečí, jistoty a potřebnosti. Sociální pracovník by měl být pro klienta autoritou, která znamená záruku, jistotu, vzor a moc. Nesmí toho nikdy zneužít a nesmí vzbuzovat svým jednáním nadměrná očekávání (Kopřiva, 2006).

Sociální pracovník se při své práci potýká s celou řadou obtíží, problémů, zklamání pramenící z faktu, že pomáhání a přijímání pomoci je obtížný a velmi často ambivalentní proces (Vrtišková, 2009, Matoušek 1995). Služba druhým očekává od pomáhajících nejen osobnostní předpoklady, ale i přinášení obětí. Od sociální práce se nelze jednoduše v

soukromém životě oddělit. Z toho důvodu by se každý sociální pracovník měl zamyslet nad motivy, které ho přivedly k této práci. Je velmi obtížné určit, zda ho k této práci nepřivedly vlastní impulzy, touha po moci nebo si naplňovat vlastní potřeby prostřednictvím druhých. Každý sociální pracovník se setkává s určitým očekáváním a nadějí, ale pokud se k tomuto příliš upíná, tak se to může stát překážkou v práci s klientem. Klást si splnitelné cíle a jít od méně náročných k náročnějším postupně, systematicky a důsledně je dobrou cestou k účinné pomoci a sociální odpovědnosti klienta.

Kvalifikační předpoklady na základě zařazení dle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávních celků a o změně některých zákonů:

- Bc/VO
- Znalosti zákona č 359/1999 Sb., 89/2012 Sb., 500/2004 Sb., 473/2012 Sb., 108/2006 Sb.
- Směrnice MPSV č.j. 2013/26780-21 a dalších souvisejících vyhlášek, nařízení vlády, instrukcí a metodických pokynů.

2.3 Pracovní náplň sociálního pracovníka v Dětském domově se školou

Pracovní náplň, kterou sociální pracovník podepisuje při svém nástupu do každého zařízení DDS pod zřizovatelem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT):

- Ve své práci se řídí základními povinnostmi zaměstnanců v souladu s § 106, § 38 písm. b) a § 301 zákoníku práce a dalšími zákonnými normami, vyhláškami a směrnicemi.
- Je přímo podřízen řediteli zařízení DDS, SVP, ZŠ a ŠJ a vedoucímu DDS, kterým odpovídá za kvalitní, včasné a správné zpracování agendy.
- Vykonává samostatný výkon náročných specializovaných agend péče o osoby v nepříznivé sociální situaci. Zajišťuje sociálně-právní poradenství. Poskytuje soustavnou sociální pomoc v přímém styku s osobami, které se dostaly do nepříznivé sociální situace.

- Koordinuje příjem dětí a administrativně zajišťuje přijímání, přemísťování a propouštění dětí, poskytuje individuální i skupinové konzultace, v případě potřeby poskytuje poradenství, podporu a edukace.
- Vede a vyřizuje úřední agendu týkající se dětí umístěných v DDŠ, vede osobní spisy jednotlivých dětí.
- Vede agendu správního řízení ve stanovení ošetřovného a veškerou agendu dětí v sociální oblasti, doplňuje spisy dětí a odpovídá za kompletní vedení jejich dokumentace.
- Spolupracuje s institucemi Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), policií české republiky (PČR), Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), soudy, úřady práce a školskými zařízeními. Zprostředkovává kontakt mezi těmito institucemi.
- Zprostředkovává a vykonává metodickou činnost při realizaci případových konferencí.
- Úzce spolupracuje s rodiči klientů, poskytuje jim poradenství.
- Eviduje dlužníky a dluhy a na základě pověření ředitele zařízení podává návrh na trestní stíhání pro neplnění vyživovací povinnosti.
- Poskytuje a zprostředkovává poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče.
- Zpracovává písemné podklady pro jiné odborníky, správní orgány, soudy, nestátní organizace a další instituce, v zájmu dětí se účastní potřebných jednáních s jinými odborníky, správními orgány a dalšími institucemi.
- Písemnou formou prověřuje vzdělávání dětí v DDŠ ve školách, které navštěvují.
- Sociální pracovnice dále plní povinnosti v oblasti poradenství v situaci zplnoletění dítěte a odchodu do samostatného života, poradenství zaměřené na problematiku profesního vývoje, případně v souvislosti s případovou rekvalifikací.

- Podle zákona č. 359/1999, o sociálně právní ochraně dětí, § 29, ods. 6, písmene c) neprodleně oznamuje na Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) děti, které přicházejí v úvahu jako vhodné k osvojení nebo ke svěřením do pěstounské péče.
- Dále je povinna, dle daného zákona poskytnout zaměstnanci Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) potřebné listiny, doklady nebo zprávy vztahující se k dítěti a jeho rodičům, dle písmene e) si vyžádat písemný souhlas OSPOD k pobytu dítěte podle § 30, písmene f) informovat OSPOD o nadcházejícím propuštění dítěte z ústavního zařízení a podle písmene g) informovat OSPOD a soud, který dítěti nařídil ústavní výchovu, o útěku dítěte z ústavního zařízení a o jeho přemístění do jiného zařízení.
- Zajišťuje písemný, popř. telefonický kontakt s rodiči dětí, informuje je o dění v Dětském domově se školou (DDŠ), udržuje úzký kontakt se všemi dětmi a přiměřeně věku a psychickým schopnostem je informuje o jejich rodinách. Dále se stará o účty dětí, je její povinností vést o nich přehlednou evidenci a pravidelně klienty informovat o stavu jejich účtů.
- Úzce spolupracuje s příslušným Diagnostickým ústavem (DÚ), prostřednictvím kterého zajišťuje naplněnost Dětského domova se školou a vhodnou strukturalizaci kolektivu dětí. Pravidelně mu podává hlášení o stavu dětí, pohybech dětí, informuje o provozu zařízení – ozdravné pobyty, prázdniny.
- Zastupuje děti a mládež, pokud nejsou schopni pro svůj nepříznivý zdravotní stav, nízký věk apod. sociální začlenění a zajišťuje ochranu před sociálním vyloučením.
- Zajišťuje dětem a mládeži průkazy a průkazy dětem s postižením získání mimořádných výhod – průkazy ZTP, v případě, že tomu odpovídá zdravotní postižení, také získání invalidního důchodu.
- Dále se odborně vzdělává v oboru, svým postojem a jednáním při styku s veřejností dbá na dobré jméno zařízení.
- Vykonává také další povinnosti udělené od svých nadřízených k plynulému chodu Dětského domova se školou.

2.4 Etika a etická praxe sociálního pracovníka

Etika sociálního pracovníka má velmi těžké vymezení z důvodu složitosti vztahu mezi sociálním pracovníkem a klientem a specifikum každého individuálního případu. Etický kodex, po dlouholetých jednáních, byl schválen 1. 1. 1995 na konferenci v Ostravě a stanovuje obecné etické zásady. Formuluje pravidla chování jak ke klientům, tak i k zaměstnavateli a kolegům, ke svému povolání a odbornosti, ke vztahu ke společnosti.

Definuje problémové etické okruhy a navrhuje postupy pro řešení etických problémů. Vydáním etického kodexu však neznamená, že je vše vyřešeno. Je důležité pro každého sociálního pracovníka přijmout normy, principy a hodnoty a měl by podle nich jednat nejen v rámci své profese, ale i v soukromém životě.

„Etika je filosofickou vědou o správném způsobu života, vycházejícího z racionálních přístupů a snažící se nalézt, popřípadě i zdůvodnit, společenské a obecné základy, na nichž morálka (předmět etiky), stojí.“ (Jankovský, 2003, s. 22).

Pro sociálního pracovníka jsou hlavními etickými zásadami pro práci s klientem:

- respektování svobodného rozhodování klientů: udržet si při práci s klientem vlídnost, trpělivost, zdvořilost, ohleduplnost, naslouchat, neskákat do řeči, a pokud možno v tomto jednání udržet i klienta. Klient musí získat důvěru, tím, že projevujeme klientovi úctu a respekt, zmenšujeme asymetrii vzájemného vztahu. Pokud klientovi dáme najevo jeho odpovědnost a důvěru, ve většině případů se také odpovědnějším stává. Musí cítit respekt bez předsudků a rezignace.
- Respektování důvěrnosti sdělených informací a práva na soukromí: vzhledem k tomu, že se touto zásadou sociální pracovníci řídí, což je v zájmu klienta, je jejich práce pro třetí stranu nepřehledná, protože jejich práce je často útržkovitá a vyňata z kontextu. Nikdy se nedostanou ven komplexní informace, jelikož to není v zájmu klienta a tím se snižuje společenské uznání sociální práce jako odborné profese.
- Respektování práva na sebeurčení: i když sociální pracovníci mají plně respektovat sebeurčení klientů tak praxe potvrzuje, zejména v Dětských

domovech se školou, že většina klientů (ať už se jedná o nezletilé klienty nebo jejich rodiny), nedokáže provést konstruktivní či pozitivní rozhodnutí. Sociální pracovník nemá přejímat odpovědnost za sociální situaci klienta, klient by se měl co nejvíce podílet na řešení svých vlastních problémů.

„Klient má právo na sebeurčení na straně jedné, na straně druhé je povinností sociálního klienta chránit zdraví klienta.“ (Vrtišková, 2009)

Sociální pracovník vždy jedná v rámci práv a povinností dle definice právního systému naší republiky, zaměstnavatele a profesních standardů. Institucionální rámec je v sociální práci velmi důležitý vzhledem k zásahům do klientova života. Praxe ukazuje, že mezi právem a povinnostmi dochází nejednou ke konfliktu a sociální pracovník se musí flexibilně rozhodnout, čemu dá přednost. Proto je tak důležité, aby právo bylo legitimní.

- *Defenzivní praxe – charakteristikou je práce sociálního pracovníka podle směrnic, předpisů, daných zákonů, dle manuálů, příkazů vedení, metodikami. V této praxi sociální pracovník chrání sám sebe, je přehledně hodnocen, stává se tím pro klienta sběratelem důkazů, hodnotitelem a klienta přetváří do potřeb organizace a jejích tabulek.*
- *Reflexivní praxe – sociální pracovník, který je schopen vlastní praxi reflektovat, dokáže etická dilemata identifikovat, ale i rozpoznat, jak vznikají. Dle této praxe sociální pracovník věří svým schopnostem, integruje je v praxi a je připraven nést rizika, která z jeho rozhodnutí mohou nastat. Je si vědom toho, že profesní hodnoty, osobní hodnoty a hodnoty zaměstnavatele mohou být v rozporu.*

(Matoušek a kol., 2013)

3. Role sociálního pracovníka – výzkum

3.1 Cíle výzkumu a použité metody

Cílem mého výzkumu je popsat činnosti a rizika spojená s výkonem činností sociálního pracovníka v Dětském domově se školou. Dílčími cíli práce jsou:

- popsat roli sociálního pracovníka
- jaká je role sociálního pracovníka
- jaké činnosti sociální pracovník vykonává.

Pro zpracování tohoto výzkumu jsem použila metodu kvalitativního výzkumu s konkrétními, uvedenými participanty. Kvalitativní výzkum je pro tento účel jedinečný, neopakovatelný, cílený a dynamický. Dozvíme se tak chování lidí, vztahy, různost práce v dotazovaných zařízeních. Tato metoda má pružný a nestrukturovaný charakter a můžeme porovnat chování v přirozeném prostředí participantů (Hendl, 2016). Tato metoda nás dostává do role výzkumníka, který se snaží najít skutečnosti a souvislosti. Použila jsem polo strukturované rozhovory a dotazování. Participant má možnost svobodného odborného vyjádření, názorů, pocitů (Hendl, 2006). Podkladem pro rozhovory jsem použila otázky. Participanti byli dotazováni na území Dětského domova se školou, kde pracují, na OSPOD po případové konferenci, na společných setkáních Profesní komory sociálních pracovníků, kde jsme měli soukromí a nebyli jsme vyrušováni. Všichni byli dotazováni v bezpečném, nerušeném prostředí. Anonymita participantů je zaručena.

Všechna tato zařízení mají jednoho zřizovatele, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Rolí sociálního pracovníka se velmi dobře zabývá Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci a to číslo 1/2007, které vydala asociace učitelů v sociální síti. Najdeme zde velmi zajímavé čtení, názory a výzkumy, od medailonku Oldřicha Matouška, jehož výzkumnou, pedagogickou i organizační schopnost oceňují jak spolupracovníci a čtenáři, tak i široká pedagogická veřejnost, až po charakteristiku sociální práce dle Karla Kopřivy:

L askavost
I nteraktivnost
D ůvěra
S hovívavost
K omunikativnost
O chota
S naživost
T olerance

E mpatie
M oudrost
P okora
A ktivita
T rpělivost
I ntelligence
E rudovanost

3.2 Participanti a výzkumné otázky

Participanti byli dotazováni na jmenovaných setkáních, kterých se účastnili zástupci většiny Dětských domovů se školou v České republice. Na metodu kvalitativního výzkumu bylo vybráno pět sociálních pracovníků z různých krajů, kteří se zajímají o otázku role sociálního pracovníka. Mají jiné podmínky pro svou práci, velmi podobnou pracovní náplň a všichni se domnívají, že pracovní nároky na jejich práci jsou nepřiměřeně vysoké. Dotazovaní byli ochotni nejen zodpovědět otázky, ale byli přínosem při sdělování svých pocitů a problémů. Při společných setkáních jsme se všichni svými zkušenostmi a praktickými situacemi velmi obohatili a naše kontakty trvají stále i nad rámec výzkumu.

Všechny nás překvapilo, když jsme si uvědomili absenci mužů v Dětských domovech se školou na pozici sociálního pracovníka muže a taktéž jsem nenašla nikoho, kdo by v takovém zařízení vykonával tuto profesi déle než 12 let.

Nešlo o náhodný výběr sociálních pracovníků k tomuto výzkumu. Naše setkání jsou dlouholetá při řešení nových úprav zákonů, sjezdů sociálních pracovníků v rámci Evropské unie, setkáních v Profesní komoře sociálních pracovníků, školeních a jiných akcích, které nás, se stejnou problematikou sdružují. Vybrala jsem pět participantů ze vzdálených zařízení, aby byl výzkum objektivní.

Výzkum probíhal v rozmezí deseti měsíců, z toho důvodu se v tomto časovém úseku u některých participantů změnila práce a z této pozice odešli. Pro sociální práci je někdy deset měsíců velmi dlouhá doba.

Otázka číslo 1: „Kolik let vykonáváte práci sociálního pracovníka a kolik let z celkového počtu praxe jste vykonával nebo vykonáváte v Dětském domově se školou a jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?“

Tabulka č. 1

PARTICIPANTI	PRAXE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA (let)	PRAXE V DDŠ (let)	DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ
P1	20	6	Bc.
P2	22	4	Mgr.
P3	7	2	Bc.
P4	1	1	DiS.
P5	9	6	DiS.

- Participant P1: *„...dvacet let jsem vykonávala praxi sociálního pracovníka na OSPODu (Orgán sociálně právní ochrany dětí), z toho šest let v Dětském domově se školou. Dva roky se věnuji sociálnímu výcviku a poslední rok jsem opustila pozici sociálního pracovníka a pracuji jako etoped ve Středisku výchovné péče, které je součástí zařízení Dětského domova se školou. V prevenci a přímou práci s rodinou jsem pro sebe našla větší smysl. Neberu to jako odchod, tím, že zůstávám v zařízení, spíše jako můj vlastní růst a postup. Práce s dětmi v patologických rodinách mě baví a prevence je, dle mého názoru velmi důležitá. Tuto práci si časově mohu dovolit, protože nemám rodinu, děti a žádné koníčky. Starám se pouze o maminku a to zvládám.“*
- Participant P2: *„... dvacet dva let jsem pracovala jako sociální pracovník, za tu dobu jsem změnila místo osm krát (OSPOD, Neziskové organizace, Občanské sdružení). V posledních čtyřech letech jsem byla zaměstnána v Dětském domově se školou. Vzhledem k tomu, že tato práce mě brala veškerý pracovní i soukromý čas za neadekvátní finanční ohodnocení, tak tuto práci opouštím a kývla jsem na pracovní nabídku, která se neodmítá. Budu zástupkyní ředitele na SOU.“*
- Participant P3: *„...ze své praxe sociálního pracovníka sedm let, jsem poslední dva roky pracovala v Dětském domově se školou. Chtěli po mě stále více práce, která není popsána v náplni práce, prý je to potřeba a já tam jsem od toho. Neměla jsem čas na své potřeby, lékaře, žádný volný čas kvůli dojíždění do zaměstnání. Odměny minimální, plat na to, co vše jsem dělala, malý. Pro oboustrannou nespokojenost hledám jiné zaměstnání.“*

- Participant P4: „...pracuji prvním rokem v Dětském domově se školou. Práce mě zatím moc baví, ale je jí hrozně moc. Jsem zde jako sociální pracovnice sama, ve škole nás na to nikdo nepřipravil, nemám se s kým poradit. Když něco nevím, stále čtu v zákonech, ale ty se dají vysvětlit nejednoznačně. Telefonuji kolegyním v podobných zařízeních o rady. Práce se mi líbí, ale nevím, jak dlouho to tempo vydržím.“
- Participant P5: „...praxi sociální pracovnice devátým rokem, posledních šest let v Dětském domově se školou. Tato práce mě velmi baví a naplňuje i přes svou vyčízenost, a to i za rámec pracovní náplně a minimem ohodnocení. Mé časové zainteresování pro práci jsem si mohla dovolit vzhledem k tomu, že mám již dospělé dceru. Pracovat s patologickými rodinami a jejich dětmi jsem si vybral a ta problematika mě baví, ale nebyla jsem připravena na nového nadřízeného aplikující bossing. To mě dostalo k syndromu vyhoření z exhauscce v zaměstnání a nutnosti změnit zaměstnání. Nezletilými dětmi a problematickými rodinami se stále zabývám v sociálně právní ochraně dětí.“

Odpovědi na první otázku nám přibližují reálnou praxi, kterou můžeme srovnat s teorií v kapitole 2. Sociální práce a následujících. Zejména bych chtěla vyzdvihnout v kapitole 2.4. defenzivní a reflexivní praxi (Matoušek, 1995), která se nám velmi dobře značí v odpovědích participantů.

Otázka číslo 2: „Co bylo součástí Vaší pracovní náplně?“

Tabulka č. 2

PARTICIPANTI	ADMINISTRATIVNÍ PRÁCE	SPOLUPRÁCE S RODINAMI	SPOLUPRÁCE S INSTITUCEMI	SPOLUPRÁCE S ODBORNÝM TÝMEM	SPOLUPRÁCE SE ZŠ A LÉKAŘI
P1	ano	ano	ano	ano	ne
P2	ano	ano	ano	ano	ne
P3	ano	ne	ano	ne	ne
P4	ano	ne	ano	ano	ne
P5	ano	ano	ano	ano	ano

- Participant P1: *„...dle pracovní náplně si práci plním, k lékařům s nezletilými dětmi nejezdím, tato činnost je v náplni vychovatelů. Ze stejného důvodu nejednám se školou, to v našem zařízení zajišťují taktéž vychovatelé.“*
- Participant P2: *„...většinu dotazovaných činností provádím, k lékařům jezdí s našimi svěřenci vychovatelé-patroni a taktéž se věnují i komunikaci se školou.“*
- Participant P3: *„...s rodinami má spolupracovat OSPOD, to se mi zdá dostačující. My zde máme svěřené děti, které administrativně zajišťuji a s vedoucím zařízení je doprovázím k soudům nebo případovým konferencím. Sama s dětmi nikam nejezdím, na pedagogické porady nemám vždy čas, mám své práce dost a lékaře a školu mají zajišťovat vychovatelé.“*
- Participant P4: *„...dotazované úkoly dělám ty, které stihnu ve svém pracovním čase. S nezletilými dětmi k lékaři nejezdím a o školní výsledky se nestarám. To v našem zařízení zajišťují vychovatelé. S rodinami nespolupracuji, když si rodiče přijdou pro děti, tak mě už končí pracovní doba. Nevykonávám tuto práci dlouho a stále zjišťuji, že je toho mnoho a nedá se vše zvládnout. I tak mám své práce dost a v pracovním čase bych toto všechno nezvládla.“*
- Participant P5: *„...všechny činnosti vykonávám i na úkor svého volného času, pokud nestihnu vše v pracovní době. Není to však pravidlem. Někdy je toho opravdu mnoho a zastupitelnost nemám. Je potřeba vyřídit záležitosti, které nepočkají.“*

Z odpovědí a srovnávací tabulky č. 2 je zřetelné, že každé zařízení vyžaduje jiné povinnosti sociálního pracovníka, které se nedají obejít. Každé zařízení, i když se jedná o jednoho zřizovatele, má jiné pracovní podmínky. Náplň práce, která je popsána v kapitole 2.3. je sice daná v každém zařízení, avšak někde se dodržuje více či méně. Jak mě participanti ujistili, vždy záleží na domluvě s ředitelem a na správném rozložení a dodržování Vnitřních řádů daného zařízení. Vnitřní řády jsou vždy přístupné na webových stránkách daného zařízení.

Otázka číslo 3: „Vykonáváte práce nad rámec své pracovní náplně i mimo svou pracovní dobu?“

Tabulka č. 3

PARTICIPANTI	MOBILNÍ DOSTUPNOST	ZÁJMOVÉ AKCE DĚTÍ	SPONZORSKÉ AKCE	AKTIVITY S DĚTMI	ASISTENCE V ZŠ I VE VÝCHOVĚ
P1	ano	ne	ne	ne	ne
P2	ano	občas	ano	ne	ne
P3	ne	ne	ne	ne	ne
P4	ne	ne	ne	ne	ne
P5	ano	občas	ano	ano	ano

- Participant P1: *„Mimo svou pracovní dobu většinou mívám zapnutý a většinou u sebe služební mobilní telefon pro kolegy, kdyby se něco důležitého s dětmi dělo, kdyby někdo něco potřeboval, jsem na příjmu. Na telefonu jsem i během dovolené či neschopenky. Jsem si vědoma, že tím ztrácím svůj volný čas, ale nemám rodinu ani koníčky, tak si to mohu časově dovolit. Aktivit s dětmi ať už během mé pracovní doby či volnočasových se nikdy nezúčastňuji a ani neasistuji nikdy ve výchově či škole. Čas mi plně zabírá administrativa, vyřizování, komunikace s úřady a příprava na další jednání okolo mé práce. Také mi dost bere čas dojíždění z práce a do práce a na všechna jednání (nemám řidičský průkaz, tak nemohu využít služební auto).“*
- Participant P2: *„...mobilně bývám většinou dostupná, stále je něco potřeba. Zájmových akcí jsem se pár zúčastnila, ale pravidelně ne. Sponzorských akcí se zúčastňuji, je dobré, když jsme vidět a můžeme zodpovědět různé otázky pro získání určitých výhod pro naše děti. Neasistuji, ale s dětmi jsem i nad rámec. Ráda je poznávám i z té neformální stránky, jsem jim tak blíže.“*
- Participant P3: *„...můj mimopracovní čas je pouze můj a prací si z něj nenechám ukrajet, už takto mám v práci stále mnoho práce a chce se po mě více, než mi pracovní doba dovolí.“*
- Participant P4: *„...služební telefon nechávám v práci a můj soukromý telefon mají pouze tři kolegové. Stále se sžívám s tím, že má pracovní náplň je velmi široká, tak se žádných akcí mimo nezúčastňuji, ale snažím se mezi děti občas chodit do výchovy, abych je poznávala i osobně.“*

- Participant P5: „Na telefonu jsem stále. Zájmových akcí jako jsou hory, výjezdy, soutěže, běhy, výlety, snažím se jich zúčastňovat, jako i sportovních a kulturních akcí dětí. Sponzorských akcí se zúčastňuji, některé pořádám, zdá se mi to důležité. Ve výchově i ve škole asistuji dle potřeby i mimo svou pracovní dobu a náplň. Domnívám se, že je to velmi důležité, znát naše svěřence v různých situacích a prostředí, pro lepší porozumění a poté mohu lépe zvolit jejich budoucí školu, zájmy a vše, co je pro jejich budoucí život důležité.“

V odpovědích otázky č. 3 také nalezneme různé odpovědi. Po přečtení kapitoly 2.2. předpoklady sociálního pracovníka, je zřejmé, že si každý sociální pracovník vybere to, co je s jeho letorou v souladu a z toho důvodu mohou být odlišnosti.

Na základě rozhovorů nejen se sociálními pracovníky ale i s vychovateli z Dětských domovů se školou bylo zjištěno, že 70 % dotazovaných nikdy vnitřní řád nečetla a 50 % dotazovaných nečetla svou náplň práce (tato fakta byla zejména zřetelná při dotazování). Toto zjištění vyšlo najevo při našich společných setkáních a všichni začali vše dočítat. Sami byli překvapeni, co vše dělají i nad rámec svých písemných pracovních povinností, které sami podepsali a nezřídka kdy by jim tyto informace usnadnily práci.

Otázka číslo 4: „Jste si vědomi nebezpečí z exhausce či syndromu vyhoření při vaší práci?“

Tabulka č. 4

PARTICIPANTI	ANO, SNAŽÍM SE CHRÁNIT	ANO, ZE SVÉHO ČASU NEUKROJÍM	ANO, ZVLÁDÁM TO	ANO, ALE VYMYKÁ SE MI TO	ANO, ODCHÁZÍM Z DDŠ
P1	ano		už ne	ano	ano
P2	ano		už ne		ano
P3	ano	ano	už ne		ano
P4	ano	ano	ano		zatím zůstávám
P5	ano		už ne	ano	ano

- Participant P1: „...o syndromu vyhoření vím mnoho a snažím se chránit, ale práce v Dětském domově se školou mě po šesti letech nenaplňovala. Očekávala se ode mě pouze administrativa a s dětmi jsem přišla do kontaktu minimálně. Pokud jsem

potom mohla, už mě nezbyly síly ani čas. Etopedie mě baví více, pracuji s dětmi a rodinami více a jsem jim blíže. Syndrom vyhoření si nepřipouštím, ale dávám své práci veškerý volný čas a někdy jsem pekelně unavená.“

- Participant P2: „...se syndromem vyhoření se setkávám ve svém okolí a doufám, že mě to nepotká, i když jsem vorkoholik. Chráním se tím, že trávím dost času se svými blízkými, a to mě dobíjí. V Dětském domově se školou jsem skončila po čtyřech letech, protože mi to bralo spoustu pracovní i dojíždění. Tato práce se nedá dělat dlouho a je finančně nedocenená.“
- Participant P3: „...vím o syndromu vyhoření dost, ale já se jen tak nedám. Po pracovní době jsem nepracovala, s vedením jsem nevycházela, tak nevím, proč bych dělala něco navíc. Ale děti jsem ráda měla.“
- Participant P4: „...ve škole jsme se o syndromu vyhoření učili, jinak o tom moc nevím, snad mě to nepotká. Práce je mnoho, dělám tuto práci několik měsíců, ale nebudu v práci více, než je pracovní doba. Přišla bych tím o svůj čas, kdy mohu být s přítelem. Zatím vydržím.“
- Participant P5: „...o syndromu vyhoření vím mnoho, kamarádka s tímto syndromem byla hospitalizována v psychiatrické léčebně po dobu čtyř měsíců, byla více než rok v neschopnosti. Je to zrádné, snažíme se chránit, pozvolnou únavu a vyčerpání neregistrujeme, protože stále řešíme problémy a situace jiných lidí. Zažila jsem to a nikomu tento stav nepřeji, obzvlášť, když se spojí exhausce s bossingem. Léčba, rodina, přátelé, procházky, radost ze života, to vše je potřeba pro úspěšný návrat do aktivního života.“

3.3. Syndrom vyhoření

Každý pracovník v profesním pedagogickém týmu v Dětském domově se školou, zejména sociální pracovník, psycholog, vychovatel, učitel mají náročné povolání zejména tím, že jejich svěřenci jsou nezletilí s rizikovým chováním (záškoláctví, závislostní chování, netolismus, spektrum poruch příjmu potravy, sexuálně rizikové chování, sociální stratifikace, diagnostikováni na LMR, ADHD, zvýšené agresivní chování, aj.).

Práce v těchto týmech vyžaduje práci na sobě samém, schopnost sebereflexe, sebeovládání, sebekritiky, regulace pocitů a ovládnání emocí. Syndrom vyhoření je nepřítel sociálních pracovníků, většinou vzniká exhauscí v zaměstnání.

„...pomáhající profese mohou energii dokonce i dávat. Častěji ji však značně odebírají. Pracovníci jsou přetíženi množstvím lidí, o něž se mají postarat, nemají pro svou profesi dobré podmínky, vyčerpává je soucit,“ (Kopřiva, 2006, s.100)

Psycholog Eugene Gendlin objevil, že všechny věci mají pro každého jedince jak význam myšlený, tak význam cítěný a popisuje techniku focusing (technika pracující s myslí a tělem), která nás učí pracovat s poznáním, které si neseme v těle.

Šest kroků techniky focusing podle Eugena Gendlina:

- *uvědomění si svého těla*
- *sledování tělesných pocitů*
- *pojmenování pocitů a vyvstalých obrazů, vzpomínek a gest vážících se k tomuto pocitu*
- *sledování změny prožívání ve vztahu k myšlenkám a obrazům, jež se začínají vynořovat*
- *pojmenování pocitu*
- *vědomé myšlenkové zpracování toho, co se během práce s tělem objevilo*

(Gendlin, 2016).

„Je-li naše energetická bilance dlouhodobě záporná (nemáme-li zdroje radosti v životě a nejsme-li dobře zakotveni v těle), dostaneme se do stavu, pro který se ustálil termín syndrom vyhoření.“ (Kopřiva, 2006, s. 101)

Příznaky syndromu vyhoření:

- Tělesné vyčerpání – ztráta energie, chronická únava, vyčerpání, slabost, závratě, nevolnost, napětí svalů a jejich bolesti. Dalšími příznaky jsou

nespavost, spojená s děsivými sny promítající se do reálných problémů, nesoustředěnost, nechutenství. Náchylnost k nehodám a nemocem. Někteří takto postižení se uchylují k barbiturátům, alkoholu, někdo k přejídání, cigaretám a jiným závislostem. Tyto metody však nemají trvalý účinek, jen krátkodobý únik.

- Emocionální vyčerpání – pocity bezmoci a beznaděje, nenacházení východiska. Sklíčenost, bezmoc, beznaděj. Denní potřeby zaberou veškerou energii, pocit, že více už nemá co dát, pocity fyzického vyčerpání.
- Duševní vyčerpání – negativní postoj k sobě samým, k vlastní práci, úspěchům. Vyhoření vede často k dehumanizaci (neúcta k člověku, k lidskosti v interakci, vzájemné odcizování lidí, odcizenost všeho druhu). Při této vyčerpanosti může sociální pracovník přestat vnímat své klienty jako individuální bytosti se svými potřebami, ale může je vidět jako agregáty problémů.

Stádia syndromu vyhoření:

- stádium nadšení – vrhání se do práce bez jasných představ, nebezpečná identifikace s klienty, vydávání zbytečné energie pro vysoké cíle.
- stádium stagnace – opadnutí začátečnického nadšení, prvotní velké cíle s klientem se neplní, nastavení splnitelných pozvolných cílů, dělení času i na své potřeby, zájmy, rodinu.
- stádium frustrace – byrokracie vzdaluje a odsunuje práci s klientem, pomalé pokroky v cílech s klientem, vyskytují se problémy s nadřízenými, dávání si otázky typu, jestli je má práce prospěšná, když nejsou viditelné zřejmé výsledky.
- stádium apatie – chození do práce a držení se přímo pracovních povinností, nic navíc, žádné nápady.
- stádium intervence – více času na soukromý život, přátele, obnovení koníčků, sebevzdělávání, někdy i změna prostředí, práce, partnera.

Prevence syndromu vyhoření:

- kvalitní příprava na profesi
- jasná definice poslání organizace a metod práce
- daná definice profesionální role pracovníka a náplň práce
- existence systému zácviku nových pracovníků
- existence programů profesního osobního rozvoje a neustálé vzdělávání
- průběžná supervize s celým týmem
- omezení počtu přímých případů
- nasazení více pracovníků z týmu v náročných případech
- omezení administrativní zátěže a zbytečné byrokracie
- omezení pracovního úvazku, náhrady přesčasů
- kombinace přímé práce s klienty s jinými činnostmi.

Doporučení a návody na prevenci a zvládání stresu doporučuje Henning a Keller Antistresový program pro učitele (1996). Stručně vyjmenované oblasti, které při prevenci a zvládání stresu hrají hlavní roli, podle výše jmenovaných pánů:

1. životní styl, kam patří především pohyb, výživa, dostatečný spánek, dále prostor na vlastní koníčky, kulturu a společenský život

2. mezilidské vztahy, kde je nutno si uvědomit, že dlouhodobě neřešené konflikty v manželství, rodině či partnerství energii vysávají

3. přijetí sebe samého, tj. nejen klienti potřebují, abychom je brali takové, jací jsou, ale i my, abychom jim dokázali pomoci, musíme se mít rádi.
(Kopřiva,2006, s.100)

Každý důležitý lidský článek v profesním týmu nejen Dětského domova se školou by měl pracovat na sobě v organizaci času, stanovování priorit, což není jednoduchá záležitost.

ZÁVĚR

V této práci jsme splnili vytyčený cíl, který jsme si zadali a tím je popsat činnosti, a rizika spojená s výkonem sociálního pracovníka v Dětském domově se školou.

Dokázali jsme, že role sociálního pracovníka v zařízení typu Dětský domov se školou je opravdu důležitá a potřebná pro chod takového zařízení. Sociální pracovník je zde nejen pro potřeby nezletilých dětí zde vychovávaných, ale i jejich rodin a kolektivu. Dostali jsme se k činnostem, které zde sociální pracovník vykonává. Že výkon této profese nese i svá rizika.

Největšími riziky sociálních pracovníků bývá manipulativní chování ze strany klienta, práce přesčas, chybné vyhodnocení situace, stres z uvědomění si rizik spojených s touto prací, znevažování profese, přesah kompetencí, malá podpora od přímých nadřízených či nedostačující pracovní podmínky.

Profesní odborný tým je nejdůležitějším článkem pro výchovu nové generace v zařízeních s ústavní výchovou s poruchami chování. Je velmi důležitá součinnost, profesionalita a podpora celého týmu a jeho vzájemné vztahy, na kterých se musí neustále pracovat. Musí cítit podporu především vzájemnou, rodinnou, ale i z vedoucích pozic jak ředitelem zařízení, tak i zřizovatelem.

Pouze součinný kolektiv je schopen velmi dobře pracovat a tím podporovat, vychovávat, vzdělávat a pomáhat svým nezletilým svěřencům, zvládat jejich problémy a připravit je na další cestu životem. Zároveň chránit i samy sebe před riziky, kterým musí každý den čelit. Pro každého pracovníka v této profesi je velmi důležité cítit podporu týmu. Být empatický a umět pružně reagovat je součástí každého sociálního pracovníka. Naučit se nenosit svou práci do svého soukromí je velmi těžké, ale také důležité. Základem pro každého sociálního pracovníka, a nejen jeho je mít svou práci rád.

Seznam použitých informačních zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, Z., PELECH, L., *Sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 1999, ISBN 80-7239-048-1.

BENDL, S., a kolektiv, *Vychovatelství*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2015, 312 s., ISBN 978-80-249-4248-9.

BENDL, S., HANUŠOVÁ, J. a LINKOVÁ, M., *Žák s problémovým chováním: Cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák: Triton, 2016, ISBN 928-80-7387-703-3.

DRAPELA, Victor J., *Přehled teorie osobnosti*. Praha: Portál, 2011, 175 s., ISBN 978-80-262-0040-6.

FARKOVÁ, M., *Vybrané kapitoly z psychologie*. Praha: Vysoká škola Jana Amose Komenského s.r.o., 2008, 336 s., ISBN 928-80-86723-64-8.

GENDLIN, E. T., *Dialog s prožíváním: tělo a rozumění v psychoterapii a mimo ni*. Ježek: 2016, s. 188, ISBN 978-80-85996-46-3.

HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. vydání. Praha: Portál, 2016, 438 s., ISBN 978-80-262-0982-9.

HENNING, C., KELLER, G., *Antistresový program pro učitele*. Praha: Portál, 1996, s.99, ISBN 80-7178-093-6.

JANKOVSKÝ, J., *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003, 223 s., ISBN 80-7254-329-6.

JÁNSKÝ. *Problémové dítě a náhradní rodinná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7071-114-7.

JEDLIČKA, R. A KOL., *Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004, ISBN 80-7312-038-0.

KASANOVÁ, A., *Sprievodcasociálneho pracovníka I. Rodina a deti*. Nitra: Vydavateľstvo M. Vaňka, Prešov, 449 s., ISBN 978-80-8094-277-9.

KOLÁŘ, Z. A kol., *Výkladový slovník z pedagogiky*. Havlíčkův Brod: Grada, 2012, 192 s., ISBN 978-80-247-3710-2.

- KOPŘIVA, K., *Lidský vztah jako součást profese s předmluvou Jiřiny Šiklové*. Praha: Portál, 1997, 2006, 147 s., ISBN 80-7367-181-6.
- KRAUS, B., *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014, 216 s., ISBN 978-80-262-0643-9.
- KREFT, P., *Pouť*. Praha: Krystal OP s.r.o., 2014, 110 s., ISBN 978-80-87183-64-9.
- MATĚJČEK, Z., *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999, 183 s., ISBN 80-7178-304-8.
- MATOUŠEK, O., *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 2003, 161 s., ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, O., *Ústavní péče*. Praha: Slon, 1995, ISBN 80-85850-08-7.
- MIKULÁŠTÍK, M., *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0650-4,
- MYŠKOVÁ, L. a kolektiv, *Standarty kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče a standardy služeb ambulantních středisek výchovné péče 2018*. Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Praha, 2018, 95 s., ISBN 978-80-7481-222-4.
- NIELSEN SOBOTKOVÁ, V. a kol., *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014, 154 s. ISBN 978-80-247-4042-3.
- PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vydání Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.
- PREKOPOVÁ, J., *Empatie – vcítění v každodenním životě*. Praha: Grada, 2004, ISBN 80-247-0672-5.
- PREKOPOVÁ, J., *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál, 2010, 112 s., ISBN 978-80-7367-766-4.

PREKOPOVÁ, J., SCHWEIZEROVÁ, CH., *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál, 1994, ISBN 978-80-7367-495-3.

PREKOPOVÁ, J., SCHWEIZEROVÁ, CH., *Neklidné dítě*. Praha: Portál, 2008, 160 s., ISBN 978-80-7367-351-2.

ŘEZÁČ, J., *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.

SELIGMAN, M.E.P., *Naučený optimismus*. Dobrovský: Beta s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7306-534-8.

SCHNEIDEROVÁ, E., HANZOVÁ, M., *Aktivity k rozvíjení vyjadřovacích dovedností u dětí*. Praha: Portál, 2013, 200 s., ISBN 978-80-262-0375-9.

SCHNEIDEROVÁ, E., HANZOVÁ, M., *Hry s příslovími, hádankami a pranostikami*. Praha: Portál, 2013, 144 s., ISBN 978-80-262-0338-4.

THIEL, E., *Řeč lidského těla pozná víc, než 1000 slov*. Bratislava: Plasma service, 1993. ISBN 80-901412-1-8.

VOCILKA, M., *Dětský domov v České republice I.: teoretické východisko*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 1999, 55 s.

VRTIŠKOVÁ, M., *Metody sociální práce-učební texty pro použití školy*. Praha: VOŠSP, 2003, 2006.

VRTIŠKOVÁ, M., *Teorie a metody sociální práce*. Tribun EU, 2009, 210 s., ISBN 978-80-7399-877-6.

Další informační zdroje

Veřejný ochránce práv, © 2018. Dítě v dětském domově [online]. [cit. 2019-02-19]. Dostupné z https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-sistezovat/zivotni-situace/dite-v-detskem-domove/?fbclid=IwAR31eF198LgfZt2PlgJrdZz94yEwYZ0he8dMvAEYd88EIJNP3q_k0jTGvtU

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 48, ISSN 1211-1244.

Zákon 561/2004 Sb., školský zákon o předškolním, školním a středním, vyšším odborným a jiným vzdělávání, In: Sbíрка zákonů České republiky

Zákon 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, In: Sbírka zákonů České republiky

Zákon č.2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, In: Sbírka zákonů České republiky

Zákon 101/200 Sb., o ochraně osobních údajů, In: Sbírka zákonů České republiky

Zákon 140/1961 Sb., trestní zákon, In: Sbírka zákonů České republiky

Zákon 262/2006 Sb., zákoník práce, In: Sbírka zákonů České republiky

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže In: Sbírka zákonů České republiky

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, In: Sbírka zákonů České republiky, ISBN 978-80-7552-246-7.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, 2002. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 48, ISSN 1211-1244.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 33, ISSN 1211-1244.

Seznam příloh

Příloha č.1 - Ředitel jmenovaný MŠMT dne 1. 1. 2020 do zařízení typu DDŠ

Web: <http://www.stastnetrubky.cz>

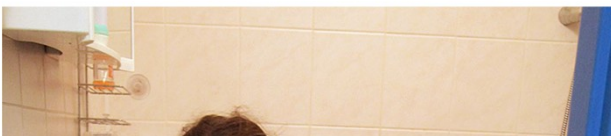
Kontakt

Šťastné trubky
Karel Hrubý
IČ: 69886393
Podnikatel zapsán v živ. rejstříku v Hradci Králové

Neplátce DPH

Tel: 776 430 436
[stastnetrubky\[at\]gmail.com](mailto:stastnetrubky[at]gmail.com)

Provozovna pro Královéhradecký kraj:
K Sokolovně 104, Hradec Králové
Provozovna pro Pardubický kraj:
Podlíšťany 32

Příloha č.2 - Program rozvoje osobnosti dítěte (PROD)

SPECIFIKACE PROGRAMU ROZVOJE OSOBNOSTI DÍTĚTE

Jméno dítěte:
Datum narození:
Ročník a rok školní docházky:
Vypracovali, dne:

1. Osobnostní charakteristika dětí ovlivňující edukační proces

(např. emoční stabilita, temperament, charakter, osobní tempo, samostatnost, adaptace na změny)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl z předchozího PRODu (Splněno/Nesplněno – důvod):
Cíl z aktuálního PRODu:
Plán a postupy:

2. Vztah k lidem

(např. postavení v kolektivu, vztah k vrstevníkům, k opačnému pohlaví, k dospělým autoritám – ženy, muži, vztah k sobě, sociální zdatnost)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl z předchozího PRODu (Splněno/Nesplněno – důvod):
Cíl z aktuálního PRODu:
Plán a postupy:

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami

(např. četnost, forma, emoční ladění, iniciativa, spolupráce)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl z předchozího PRODu (Splněno/Nesplněno – důvod):

Cíl z aktuálního PRODu:
Plán a postupy:

4. Sebeobslužné dovednosti

(např. hygiena, stolování, vzhled – úprava)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl z předchozího PRODu (Splněno/Nesplněno – důvod):
Cíl z aktuálního PRODu:
Plán a postupy:

5. Vztah k povinnostem v zařízení

(např. práce, úklid, terapie, sport, výtvarné aktivity, jiné činnosti – baví / nebaví, zručnost, fyzická kondice)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl z předchozího PRODu (Splněno/Nesplněno – důvod):
Cíl z aktuálního PRODu:
Plán a postupy:

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby

(např. vztah ke škole, vypracovávání domácích úkolů)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl z předchozího PRODu (Splněno/Nesplněno – důvod):
Cíl z aktuálního PRODu:
Plán a postupy:

--

7. Zájmy, kroužky a profesní orientace

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl z předchozího PRODu (Splněno/Nesplněno – důvod):
Cíl z aktuálního PRODu:
Plán a postupy:

8. Přání / vyjádření dítěte (po splnění dopsaný datum realizace přání)

Přání:

Dítě vedeno vzhledem k chování v zařízení a s přihlédnutím k anamnéze v kategorii ...

S programem rozvoje osobnosti dítěte je dítě seznámeno adekvátně věku, plánu v jednotlivých položkách se účastní.

.....

Dne Podpis dítěte

.....

Dne Podpis vychovatele

.....

Dne Podpis vedoucí zařízení

.....

Dne Podpis psychologa

Příloha č.3 – web: <http://ddslety.cz/VYCHOVA/files/programprotiDDSD.pdf> - Preventivní program proti šikaně 2019/2020, Mgr. Veronika Hozáková

Č. j. 2362

Program proti šikaně 2020

(příloha Minimálního preventivního programu č.

Dětský domov se školou a Základní škola

Pražská 151

Dobřichovice

Zpracoval školní metodik prevence: Veronika Hozáková

Program je zpracován v metodickým pokynem MŠMT č. „Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních“.

Program proti šikanování popisuje systémové aktivity školy v šikanování a násilí. Jde o komplexní pojetí preventivní strategie, jejímž cílem je vytvořit bezpečné, respektující a spolupracující školní prostředí.

1

